



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### **Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena**

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,  
doctrina excutitur, scripta recensentur

**Origenes**

**Rothomagi, 1668**

Quaestio undecima, De poenis & praemiis

**urn:nbn:de:hbz:466:1-25059**

late differimus, cum de Angelis & de Sideribus ageremus. Quinam præterea in iudicium A  
sistendi sint, ignorari declarat: *Vtrum autem omnes gentes inquit Tract. 34. in Matth. ab omnibus  
quæ in omnibus generationibus fuerint, aut illa tantum quæ in consummatione fuerint derelictæ, aut illa  
tantum quæ crediderant in Deum per Christum; & ipsa utrum omnes, an non omnes, non satis est mani-  
festum* De eodem etiam ambigit Tract. 30. in idem Evangelium. At in veram tamen &  
orthodoxam sententiam videtur concedere libr. 2. in Epist. ad Rom. (si quæ Rufini inter-  
pretationi fides habenda est) omnesque omnino homines in supremo illo *ἡγεσις* iu-  
dicandos agnoscere. *Requiritur sane, inquit, à quibusdam, cur dies hic de quo superius bibliobecas  
Prophetas movimus, in fine mundi statutus sit, ut omnes qui ab initio sæculi usque ad finem ipsius de-  
functi sunt, ad hunc ultimum diem iudicandi referrentur.*

II. Item tractandum est utrum in loco futurus est Salvatoris adventus in gloriam, an alteram expo- B  
sitionem debemus exquirere. *Quis enim erit locus ille, ut capiat in uno aspectu, & omnes Angelos ve-  
nientes cum Christo, & omnes gentes illic congregatas? Et de sede gloria eius quid est dicendum? Puer  
corporale aliquod subsellium erit, an etiam hoc opus habet interpretatione subtiliore? Hæc scribit Ori-  
genes Tractat. 34. in Matth. de loco & modo iudicij postremi ambigens; ac respondet  
postmodum tum adventurum Christum, cum univèrsis hominibus sese cognoscendum  
dabit, ante oculos mentis eorum iam non fidei aut diligentie alicujus inquisitione repositus, sed ipsius di-  
vinitatis suæ manifestatione prælatus; & cum peccata sua ac virtutes unusquisque manifesto  
intuitu perlustrabit; atque eo pacto eventurum illud: *Congregabuntur ante eum omnes gentes.*  
Nec certum aliquem ultimæ huic disceptationi locum addicit, sed *ubique, inquit, futurus  
est Christus, & ipse in conspectu omnium erit ubique, & omnes ubique erunt in conspectu ipsius; & sic  
constituentur ante sedem gloria eius, hoc est ante regnum eius, & potentiam dominationis ipsius: &  
paulo post: Sic erunt ante eum, ut non localiter audiamus omnes gentes fieri ante eum.* Similia ja-  
ctantur libr. 9. in Epist. ad Rom. cap. 14. ubi à sacris Scripturis usurpata dicitur iudicio-  
rum humanorum forma, quo iudicium illud extremum Christi dilucidius explicaretur.  
Declarari videmus, inquit, ex omnibus certissime futurum esse iudicium Dei, cuius species ut notior ho-  
minibus fieret, iudicandi forma ex iis quæ inter homines geruntur, assumpta est: atque ita metaphoricæ  
vult intelligi excelsum illud Christi tribunal, & reliquum tremendi illius diei apparatus,  
illudque duntaxat tenendum, *iudicem omnium Christum natura & maiestate cæteris eminentem  
introspicere corda, & conscientiam singulorum, manifestare occulta, & obrecta revelare, ut & bonis acti-  
bus laudem tribuat, & mali penam, quam merentur, accipiant.* Nempe allegoriis suis sinecerum D  
illud dogma corrumpit, *Quod in confessione ac professione tenet omnis Ecclesia Dei veri, (ait Augu-  
stinus) Christum de celo esse venturum ad vivos & mortuos iudicandos; non modo per vim & ma-  
iestatem suam omnia complementem, mentesque omnium collustrantem, & in actorum suo-  
rum memoriam retorquentem; sed corpore præsentem, & homines univèrsos in unum  
adducentem, & suprema ac decretoria sententia res hominum componentem. At hic  
quoque meminimus, nondum certis finibus Ecclesiam has quæstiones tunc temporis  
sepisse.**

Aug. lib.  
20. De Civ.  
Dei, cap. 1.

### QVÆSTIO VNDECIMA.

#### DE POENIS ET PRÆMIIS.

I. Origenis opinio ex ipsius principijs summatim deducitur. II. Eadem deinde fusi-  
us ipsius verbis declaratur. Ac primum de penis. Omnes homines igne examinandos fore sen-  
sit: III. deinde in varia loca pro meritis dimittendos; IV. ac torquendos, V. Quales pæ-  
nas futuras arbitratus sit; quid ignem æternum. VI. Ecquas præter ignem penas mortuis  
infligendas decreverit. VII. Ex his varia adversus eum criminationes. VIII. Sed sui ta- F  
men ei non desunt ad stipulatores, suaque defensio. IX. De præmiis agitur, & in quo postquam  
Sanctorum beatitudinem voluerit Origenes, explicatur. X. Recensentur varij gradus per quos  
ad eam perveniri sensit. XI. De loco, quo animas Sanctorum conquirere docuit, disputa-  
tur: nempe de celo novo, & terra nova; XII. ac de Paraíso. XIII. Vnde hæc translu-  
lerit, exquiritur. XIV. Hinc in Patrum multorum reprehensiones incurrit. XV. Sed ali-  
qua tamen in eius excusationem afferri possunt. XVI. Vtrum & quomodo pænis Dam-  
natorum finem impositum iri, & omnia unum in Deo per *ἁγνιστικὸν* futura ratus sit.  
XVII. Non alias penas quam purgatorias admisit. XVIII. Quid sit juxta Origenem,



A *Novissima inimica mors, de qua Demonum panis queritur. XIX. Vtrum beatitatis quoque future spatium terminis circumscriptis. XX. Horum dogmatum fontes referantur. XXI. Propter illa à Patribus graviter reprehensus est. XXII. An fuerit in heresi Chelastarum. XXXIII. Nonnulla Origeni defendendo adducuntur. XXIV. Nonnumquam solia Diaboli penas fore aternas assererat. XXV. Ab Origeniana super poenis Damnantorum opinione Patres aliquot non multum recedant. XXVI. Investigatur significatio vocis, αἰώνι.*

B I. **P**OSTREMO Dei arbitrio dijudicatis hominum rebus, sua quemque pramia, suæ poenæ profectentur. In cuius rei tractatione tantum sibi permisit Origenes, ut non aliam ob causam majores in se querelas concitarit: nam & quales poenæ ac pramia, & quanta futura sint, pervestigans, in absurdas opiniones prolapsus est, dum falsis doctrinæ suæ principiis dogmata hæc quoque accommodat. Diximus enim iam sæpe putasse illum mentis rationis compotes pro meritorum suorum mensura ac modo variis adjungi corporibus; subtilioribus, si recte se gesserint; sin secus, gravibus & crassis: eademque quemlibet statum adeptas, arbitrij sui libertate ad bene vel male agendum frui, ac perpetuos esse proinde à supernis ad inferiora lapsus & reditus. Inde sequitur certum nullum beatitatis futurum statum, nullum miseriæ; semperque vel in felicitate, vel in poenis C futuro progressus aut regressus, prout in vitio animæ vel in virtute profecerint: ac Damnantorum idcirco poenas & Beatorum gaudia nequiquam fore sempiterna.

II. Opinioni istius partes singulas si subtilius persequi velimus, & non ex Origeniana doctrinæ connexionem, sed ex ipsis Adamantij verbis aestimare singula, & quæcunque prætereant in id argumentum differunt colligere, res erit scilicet in proclivi. Primum itaque homines omnes igne examinatum iri definit: sed ita tamen ut illasi & illibati prætereant sancti; impiorum vero noxæ & vitia flammis excoquantur. *Veniendum est ergo, inquit Homil. 6. in Exod. omnibus ad ignem; veniendam est ad consolatorium: sedet enim Dominus, & constat, & purgat filios Iuda. Sed & illuc cum venitur, si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquam plumbum igni resolvitur ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et si quis D plus illuc plumbi detulerit, plus excutitur, ut amplius decoquatur, ut & si parum aliquid sit auri, purgatum tamen refideat. Quod si aliquis illuc totus plumbus venerit, fiet de illo hoc quod scriptum est: Demergatur in profundum, tanquam plumbum in aqua validissima. Et Homil. 3. in Psalm. 36. Certum est quia manet nos ignis ille qui preparatus est peccatoribus, & veniendus ad illum ignem, in quo uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Et, ut ego arbitror, omnes nos venire necesse est ad illum ignem. Etiam si Paulus sit aliquis vel Petrus; venit tamen ad illum ignem. Sed illi tales audiunt: Etiam si per ignem transeas, flamma non aduret te. Si vero aliquis similis mei peccator sit, veniet quidem ad ignem illum, sicut Petrus & Paulus, sed non sic transeat, sicut Petrus & Paulus. Ac illius transitus discrimen Ebræorum, Ægyptiorumque per mare Rubrum transitus comparatione explanat: adductus scilicet his Pauli 1. Cor. 3. 13. Uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Et Homil. 14. in E Luc. Ego puto, quod & post resurrectionem ex mortuis indigemus sacramento eluente nos atque purgante; nemo enim absque sordibus resurgere poterit; nec ullam posse animam reperiri, quæ universis stationibus vitii careat. Et libr. 5. contra Cellsum, Epicureum hunc confutans, qui receptam apud Christianos de mundi conflagratione opinionem irridebat, dicit ignem universo mundo inferri: εἰς ὅς δ' ὅτι καὶ ἐν αἰώνῳ τῆς διορθώσεως ἡ δόξα τῆς πνεύματος ἁγίου καὶ ἰαφείας, καὶ ὁμοίως ἄλλοι καὶ ἐκταραχθέντες οὗτοι μὴ ἐροῦντες ἕλκεν διορθώσεως ἀπαλοῦσθαι ὅτι ἐκείνους τῆ πνεύματος. καὶ ὁμοίως δὲ ἐκταραχθέντες οὗτοι ἐν τῇ δόξῃ τῆς ἀφ' ἑσθέρων; καὶ λόγῳ, καὶ νομιμασίᾳ ἱερουργίας διορθώσεως ἑὺλα, ἁγέρων, ἢ καὶ ἄλλοι οὐκ ὀρθοῦσιν οὐδέποτε. Cum ait ergo libr. 8. in Epist. ad Rom. quicumque Verbo Dei purgatus non fuerit, hunc igne excruciatum iri; igne quoque lustratum, sed non adustum iri intelligit, qui Verbo Dei fuerit purgatus.*

F At Homilia tamen in Lucam 24. eos tantum igneo flumine à Christo baptizandos affirmat, qui aqua & spiritu fuerint baptizati, & purgatione eguerint. E contrario vero Homil. 2. in Jerem. sanctos dicit Spiritu sancto à Iesu baptizari, scelestos vero igne. Homilia autem 25. in Num. unumquemque purgatione indigere ait, *sed mystica hæc esse & ineffabilia. Quis enim nobis, inquit, enarrare poterit quæ sint purificationes quæ patentur Paulo, vel Petro, vel aliis horum similibus? Cæterum mentem Origenis parum affectu sunt Sixtus Senensis & Genebrardus, verba ejus referenda censentes ad ignem ultimæ conflagrationis, qui electos quosdam nondum satis purgatos lustrabit, reprobos vero omnes apprehendet: nam ne sanctissimos quidem, Petrum puta, vel Paulum, hoc igne futuros immunes Adamantius arbitrat.*

III. Igne hoc probati homines varia loca pro meritis ex decreto Origenis sortientur,



alij Infernum, variaque Inferni loca, & mansiones; & quemadmodum terrena hæc loca A  
 mentibus è cœlesti domicilio propter peccata deturbatis pro Inferno habentur, ita homi-  
 nibus è terra digressis & scelere contaminatis inferiorem assignari sedem, qua Infernus  
 appellatur. τὰχα ἡ, inquit cap. 1. Philoc. ἀπαρ οἱ ἐπιούθην κ' ἢ κόνων διαίτην καταδύσαντες,  
 ἐκ τῆς ἐν γαίᾳ πειρασθῆναι οἰκουμένης, εἰ περιθεῖεν ἀξιοὶ τῆς κελυφῆς τοῦ ἁδου, τὸ πᾶν ἀφ-  
 ἔσθον τὸ ζῆλον κ' ἢ ἀπὸ γίας τῆς ἀβύσσου. ἕως οἱ ἐπέθεν, ἢ ἕως οἱ ἐπέτα, καταδύσαντες εἰς τὴν  
 ἀβύσσον. Quæ sic à Rufino reddita sunt libr. 4. ἀπὸ ἀρχῶν cap. 2. Fortassis enim sicut bi qui de  
 hoc mundo secundum communem mortem istam recedentes pro actibus suis & meritis dispensantur, prout  
 digni fuerint indicati, alij quidem in locum qui dicitur Infernus, alij in sinum Abrahæ, & per diversa  
 quæque vel loca vel mansiones: ita etiam ex illis locis velut illic ( si dici potest ) morientes à superis B  
 hunc locum descendunt: nam illis inferna hic morientium anima dicitur. Credo ob hanc distinctionem  
 Infernus inferior à Scriptura nominatur in Psalmis: Quis liberaſti animam meam ex Inferno inferiori.  
 Quæ ab Hieronymo quoque Epistolæ 59 ad Avitum, cap. 4. inserta sunt. Quoniam autem  
 Internum Christus tenebras exteriores nonnumquam appellat, inde fit ut eas extra mun-  
 dum Adamantius ableget Tract. 33. in Matth. Quoniam legimus, inquit, aliquem qui fuit ante  
 nos exponemem de tenebris abyſſi, & dicentem quoniam abyſſus est extra mundam foris, & tenebre.  
 Consideremus ergo si potest vera esse expositio eius, ut quidam quasi indigni toto mundo in abyſſum illam,  
 quam ille exposuit, foras ejiciantur, in qua sunt tenebre, nemine eas illuminante, cum sint extra totum  
 mundum. Sed alibi tamen aliter tenebras exteriores exponit, ut mox ostendemus. Homilia  
 autem 1. in Genes. abyſſum illam cui in rerum initio tenebræ incubabant, eam esse scribit C  
 in quam Diabolus, ipsiusque Angeli mittendi sunt.

IV. Assignatis locis ac sedibus suis redditos homines pœnæ ac supplicia pro scelere  
 modo torquebunt. Ait enim libr. 1. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 6. Interim tam in his qua videntur, & tem-  
 porationi sæculis, quam in illis qua non videntur & æterna sunt, omnes isti pro ordine, pro ratione, pro  
 modo, & meritorum dignitatibus dispensantur, ut alij in primis, alij in secundis, nonnulli etiam in ulti-  
 mis temporibus, & per majora & graviora supplicia, necnon & diuturna, ac multis ( at ita dicam ) facu-  
 lis tolerata, asperioribus emendationibus reparati & restituti, eruditionibus primo Angelicis, tum deinde  
 etiam graduum virtutibus, & sic per singula ad superiora provecti, usque ad ea qua sunt invisibilia &  
 æterna perveniant, singulis videlicet quibusque cœlestium virtutum officij quadam eruditione in specie  
 peragratis. Ex quo, ut opinor, hoc consequentia ipsa videtur ostendere, unamquamque rationabilem na-  
 turam posse ab uno in aliterum ordinem transire, & per singulos in omnes, & ab omnibus in singulos per-  
 venire, dum accessus profectuum, defectuumve varios pro motibus vel conatibus proprijs uniusquisque pro  
 liberi arbitrij facultate perpetitur. Prolixum locum describere necesseum habui, quia ad Orige-  
 nianæ doctrinæ enodationem, & sequentium intellectum confert.

V. Iam vero cujusmodi pœnas futuras opinatus sit Origenes, videamus. Ignem illum  
 æternum, in quem capitali Christi decreto impij mittendi sunt, nihil aliud esse ratus est,  
 quam conscientia vermẽ. Consultatur caput 11. libri 2. De princip. quo id argumentum  
 excussit: ibi ait revocatam divina virtute, & ob oculos impij positam peccatorum memo-  
 riam, ( iuxta illud Pauli Rom. 2. 15, 16. Inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam de-  
 fendentibus. In die quum judicabit Deus occulta hominum ) mentem ejus stimulis pungere, ut sui E  
 ipsa sit accusatrix & testis; eamque adeo flammis ultricibus urere: ignis huius efecam esse  
 admittas ante noxas, quas idcirco Apostolus ligna, fœnum, & stipulam nominavit; hinc  
 scriptum esse apud Isaïam 50. 11. Ambulate in lumine ignis vestri, & flamma quam accendistis,  
 Per quos sermones, inquit, hoc videtur indicari, peccator ut flammam sibi ipse proprij ignis accendat, &  
 non in aliquem ignem qui ante fuerat accensus ab alio, vel ante ipsam substituerit, demergatur. Quærit  
 deinde an præter illos, vel iræ, vel furoris, vel infantiæ, vel meroris ignes, quibus impij  
 cum in hac vita torti fuerint, in futura quoque torquebuntur, aliqua generali pœna post  
 mortem puniendi sint. Deinde dicit eo cruciatu affectum iri animam, ab ordine atque har-  
 monia, ad quam fuerat à Deo condita, divulsam, quo afficitur corpus cum membra soluta  
 compage distrahantur: Quæ, inquit, anima dissolutio atque divulsio cum adhibiti ignis ratione fue-  
 rit explorata, sine dubio ad firmiorem sui compagem instaurationemque solidatur. Præterea quemad-  
 modum curandis morbis ferrum & ignis sæpe adhibentur, ita conjecat medicum nostrum  
 Deum volentem diluere vitia animarum nostrarum, qua ex peccatorum & scelerum diversitate college-  
 rant, ut hujuscemodi pœnalibus curis; insuper etiam ignis inferre supplicium, his qui sanitate animæ  
 perdidissent. Idem libro 5. cont. Cels. non aliud quidquam per ignes intelligere docet eos  
 quos Scriptura stultos mundi appellat, ἢ τὸ ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πάππυ, καὶ τῆς  
 πολλῶν ἐπιτομῶν. Tale illud è Tractat. 34. in Matth. Qui autem recedant ab Iesu decedant  
 in ignem æternum, qui alterius generis est ab hoc igne quem habemus in usu. Nullus enim ignis inter ho-  
 mines est æternus, sed nec multi temporis; extinguitur enim cito. Æternus autem ignis est ille, de quo &  
 Esaias dicit in fine Prophetiæ suæ: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguitur. Simili







ber eum Rex, qui veste nuptiali non indutus in nuptiali convivio discumbebat; & seruum A  
nequam & pigrum, qui talentum sibi commissum in terram defoderat. Quo accedit Tract.

33. in Matth. tenebras exteriores ita exponens: *Vbi nulla illuminatio est, forsitan nec corporalis, nec est respectio Dei illis, sed quasi indigni speculatione Dei qui talia peccaverunt, condemnantur in his quæ exteriores tenebre appellantur: forsitan donec intellexerunt, ut convertantur & digni efficiantur exire ab eis. Aliter tamen paulopost: Consideremus ergo, inquit, si potest vera esse expositio eius, ut exteriores tenebras illas intellegamus, ut quidam quasi indigni toto mundo in abyssum illam, quam ille exposuit, foras ejectione, in qua sunt tenebrae, nemine eas illuminante, cum sint extra totum mundum.*

Cujuscunque porro generis sint pœnæ, vehementius iis cruciatum iri corpora putat, quibus resurgentes induemur, ut pote subtiliora & spiritalia, quam quæ hac in vita gesta- B  
mus; quemadmodum nudum corpus mollius est ad verbera, iisque acrius afficitur, quam si veste contegatur. Verba Origenis è Commentario in Psalm. 6. Pamphilus in Apologia recitavit. Denique Hieronymus in Epistola 59 ad Avitum, cap. 1. scripsisse Origenem refert in fine libri primi *ἔτι ἀγῶν*, animam quandoque pro dolore penarum & ignis ardore, magis eligere ut brutum animal sit, & in aquis habitet, & fluctibus, ac corpus assumere huius vel illius pe-

VII. Multiplicem commemorata dogmata Origeni exprobrationem peperere. Inter alia objectum ei narrat Pamphilus in Apologetico, negasse illum scelestis inferenda supplicia; quod pœnam sensus, ut vocant, videatur sustulisse, cum ignem æternum interpretatus est perturbationes animi, & conscientie stimulos. Eo spectant ista Hieronymi libr. 3. C  
in Epist. ad Ephes. 5. 6. *Quia igitur sunt plerique, qui dicunt non futura pro peccatis esse supplicia, nec extrinsecus adhibenda tormenta, sed ipsum peccatum, & conscientiam delicti esse pro pœna, dum vermis in corde non moritur, & in animo venis accenditur, in similitudinem febris, quæ non torquet extrinsecus agrotantem, sed corpora ipsa corripit, sine cruciatum extrinsecus adhibitione, quos possidet.* Notat præterea Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. cap. 1. & 3. & 4. Origenem dixisse animas pro criminum modo crassioribus hominum, vel iumentorum, vel etiam Dæmonum corporibus immitti, easdemque respicientes ad Angelorum naturam redire: quod iam observavimus. Addit cap. 2. tormenta eum & ignem gehennæ in conscientia peccatorum libro 2. *ἔτι ἀγῶν* posuisse; quod iterat Apol. 2. cap. 1. & in Commentariis in Epist. ad Ephes. cap. 5. & 6. Queritur quoque apud Augustinum Orosius in Commonito- D  
rio, jactare solitos Origenistas quosdam, *ignem æternum quo peccatores puniantur, non esse ignem verum, dicentes dictum esse ignem proprie conscientie punitionem; ac sic omnes peccatorum animas post purgationem conscientie in unitatem corporis Christi esse redituras.* Arguit item circuitus illos beatitudinis & damnationis sempiternos Augustinus Har. 43. ad Quodvultdeum, & libr. 21. De Civit. Dei, cap. 17. At Nicetas Choniates libr. 4. Theol. orth. fid. Har. 31. dixisse ait Origenem, futurum ut anima tantisper in igne maneat, dum vitiorum sordibus expurgetur; at vermem tamen sine fine permanens, nec umquam gehennam extinctum iri, ut hoc pacto stimuletur in posterum, refreturque memoria divina humanitatis in animis, qua à perenni- bus hisce supplicijs liberata fuerint.

VIII. Nihilominus tamen multorum consensione & patrocinio noster Origenes de- E  
fenditur, suaque imprimis dubitatione, cum libr. 1. *ἔτι ἀγῶν*, initio capitis sexti, de rerum consummatione, deque pœnis damnatorum, ac beatorum præmiis acturus sic præfatur: *Quæ quidem à nobis cum magno metu, & cautela dicantur, discutientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac definito statuendis.* Et ita demum caput idem claudit: *Certius tamen qualiter se habitura sit res scit solus Deus, & si qui ejus per Christum, & Spiritum sanctum amici sunt.* Pari quoque modo initio capitis sequentis hasitationem suam declarat. Id ne ipse quidem infitatus est Hieronymus, cum Epist. 59. ad Avit. cap. 1. Origenem de eodem argumento multa commentatum scripsisse tandem ait: *Hæc juxta nostram sententiam non sint dogmata, sed quæ sita tantum, atque proiecta, ne penitus intractata viderentur.*

Cæterum in asserendo igne illo qui justos in fine rerum itidem ut impios invasurus ab F  
Origene fingitur, ipsi consentit Lactantius libr. 7. cap. 21. *Iustos, inquit, cum judicaverit, etiam igni eos examinabit, tum quorum peccata vel pondere, vel numero prevaluerunt, prestingentur igni atque comburentur: quos autem plena justitia & maturitas virtutis incoerxit, ignem illum non sentiunt.* Hilarius quoque Can. 2. in Matth. *Baptizatus in Spiritu sancto reliquum esse dicit consummari igne judicij; atque ne hæc quidem lege immunem fore putat B. Virginem.* Idem habet in Commentar. ad Psalm. 118. 20. Ambrosius Sermon. in Psalm. 36. *Ignem ergo purgantur filij Levi, igne Ezechiel, igne Daniel; & deinde: Salvi erimus per fidem, sic tamen salvi quasi per ignem; etsi non exurimur, tamen uremur.* Quæ sequuntur, ex Origene manifeste translata sunt: *Quomodo tamen alij remaneant in igne, alij pertranscant, docet nos divina Scriptura: nempe in mare rubrum demersus est populus Ægyptiorum; transivit ante populus Ebraeorum. Ignem vero ejusmodi pur-*







num materia constare instituitur Iohannes Damascenus in fine libri 4. De orthod. fid. cu- A  
 jus tamen sententiam mollire conatur S. Thomas, ut est apud Sixtum Senensem Biblioth.  
 libr. 5. Annot. 141. Ignem & vermem in scelerum memoria ponit Theophylactus in 9.  
 Marc. *οὐδὲν ἔστι πῦρ καὶ ἄσπις ἢ αὐτῶν τῶν ἀποστόλων ἢ αὐτῶν τῶν ἁγίων ἢ ἁπλῶς ἢ ἁπλῶς ἢ ἁπλῶς ἢ ἁπλῶς* Vermis autem & ignis,  
 qui puniunt peccatores, conscientia est uniuscuiusque & memoria turpium in hac vita gestorum; quae  
 sicut vermis absumit, & sicut ignis urit. Nicetas libr. 4. Thef. orth. fid. Har. 31, Deum ignis  
 illius nomine notari suspicatur, quia vitium consumit, & in favillam convertit. In statuendo  
 Inferorum loco extra mundi huius metas Origeni suffragatur Chrysostomus Homil. 31.  
 in Epistol. ad Rom. gehennam in spatiis ab hoc mundo secretis statuens hoc argumento,  
 quod Regum carceres & metalla remota esse soleant. Suffragatur & Augustinus libr. 12. 3  
 De Genes. ad lit. cap. 33, 34. cum Inferos extra terram collocat, & libr. 20. De Civit. Dei,  
 cap. 16. cum ignorare se profitetur, in qua mundi vel rerum parte futurus sit ignis ille. Quamvis  
 libr. 2. Retract. cap. 24. sub terris hunc esse tandem concedat. Certe de loco & natura  
 ignis huius, licet nullum adhuc editum sit peculiare decretum, nedum Adamantij aetate,  
 universae tamen consensus Ecclesiae fati ostendit, quid unicuique tenendum sit. Denique  
 Iohannes Philoponus Christianus Philosophus animas corporibus exemptas circa monu-  
 menta volitari cum Origene decrevit: nam hominem triplici instructum anima, vegeta-  
 tiva, sensitiva, & rationali, prioribus duabus per mortem privati dixit, tertiam vero su-  
 peresse; quae si sceleribus inquinata sit, expiandis ijs spiritu tenui vestiri, in eoque comme-  
 ritas poenas dare; alioquin incorpoream animam, corporeis rebus affici non posse; spiri- C  
 tale itaque istud corpus supplicis torqueri; & in sepulchretis interim degere, variisque in-  
 divi formis, & vaporibus nutrir; eoque tandem absumpto, tum demum expiatam ani-  
 mam absolvi, & in coelum ferri.

Nihil porro iterare attinet, quod suo iam disputavimus loco, eoque iam tempore Da-  
 monibus inferenda supplicia Origenes putaverit. Perspicuum enim fecimus nullas, ipsius  
 opinione, poenas ijs infligi, quoad postremo iudicio in ignem aeternum coniecti sint; mul-  
 tosque à sanctis Patribus poenam, uti appellatur, sensus ab iis removisse.

IX. Nunc quid de beatitudine commentus sit, exploremus. Hanc in eo positam sensit,  
 ut quisquis eam sit adeptus, unum cum Deo efficiatur, iuxta illud Iohann. 17. 24, & 21.  
*Pater quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum; ut omnes unum sint, sicut tu Pater in D*  
*me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Ad id autem felicitatis culmen non statim puta-  
 vit perveniri, sed per cognitionem primum & eruditionem, qua errorum & ignorantia  
 caligo discutitur; ac deinde per Dei similitudinem; & demum per intimam cum Deo  
 conjunctionem & unitatem, qua supremum bonum continetur. Multis haec explicatur  
 libr. 2. De princip. cap. 12. & libr. 3. cap. 6. nam priore loco ostendit Origenes comesturos  
 Sanctos panem vita, qui veritatis & sapientia cibis nutrit animam, & illuminet mentem, & post  
 eam divina sapientia poculis, quibus sapientia ejus nutrita mens ad integrum & perfectum, sicut  
 in initio factus est homo, ad imaginem & similitudinem Dei reparatur. Hinc unicuique à Deo in-  
 fertum esse ait discendi amorem, qui tum explebitur, cum post diligenter quaesitam in hac  
 vita veritatis notitiam, clariorem rerum perceptionem consequi poterimus. Multipli- E  
 cem deinde rerum scientiam enumerat, qua tum mens illustrabitur, non simplici quidem  
 & repentina collustratione, sed diversa, & pro mentis captu & progressu continenti suc-  
 cessione impertita. Posteriore autem loco docet summum bonum, seu finem omnium, ad  
 quem natura rationalis universa tendit, hunc esse, similem Deo, quoad ejus fieri potest,  
 evadere; atque ex hac similitudine in melius proficientem animam unum iam fieri cum  
 Deo, prout pollicitus est Christus Iohann. 17. 24, & 21. atque ita porro in fine omnia, &  
 in omnibus Deum futurum esse. Exponit postmodum qui omnia & in omnibus Deus esse  
 possit; nempe cum rationis pollens anima, omni vitiorum face purgata, nihil aliud vel in-  
 telligere vel sentire potest, quam Deum; nec amplius ex arbore scientiae boni & mali de-  
 ceptos fructus degustare concupiscit, cum semper in bono sit, nec ei malum perpetrare F  
 promptum sit; eoque tandem pacto finem reparari in principium, rerumque exitus initis  
 conferri, cum in illum statum restituetur anima, quem cum teneret, ligno scientiae boni  
 & mali non egebat; tunc eam morti obnoxiam non futuram, detersum iri omnem mali-  
 tia sensum, Deumque vere futurum omnia in omnibus. Ad haec quale futurum sit spiri-  
 tale, illud corpus quo circumvestiendi sunt beati, patefacit, splendidius nimirum & excel-  
 lentius corporibus reliquis quae sub aspectum beati, cadere possunt; eo vero plus subtilitatis ac  
 splendoris adepturum, quo ratione instructa anima plus meritis suis ac virtutibus popo-  
 cerit. Quarit demum utrum post rerum consummationem, cum Deus erit omnia in om-  
 nibus, idem erit corporum omnium fulgor & gloria; responderque summum illum &  
 perfectum statum adepturam corpoream naturam, postquam sanctis doctrinis eruditas ani-  
 mas



A mas Deo Patri Christus subjecerit. Atque hæc fere habet Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 3. & ad finem libri hujus tertij *ὅτι ἀπὸν* ista Origenem intulisse ait: *Et erit Deus omnia in omnibus, ut universa natura corporea redigatur in eam substantiam qua omnibus melior est, in dignam scilicet, qua nulla est melior quod Rufinus dissimulavit. Dissimulavit & hoc alterum, quod ex eodem Origenis libro adducit ibidem Hieronymus: Nec dubium est quin post quam intervalla temporum rursus materia subsistat, & corpora fiant, & mundi diversitas construatur, propter varias voluntates rationalium creaturarum, que post perfectam beatitudinem usque ad finem omnium rerum paulatim ad inferiora dilapsæ tantam malitiam receperunt, ut in contrarium verterentur, dum nolunt servare principium, & incorruptam beatitudinem possidere. Id quippe pervulgatum Origenis dogma de beatorum animorum peccatis & lapsibus, in alios transiit interpretatione sua Rufinus libr. 3. De princip. cap. 6. Sic enim habet: Veram istam perfectionem ac beatitudinem rationalium creaturarum, vel naturarum, ita demum quidam permanere in eodem statu, quo supra diximus, putant, id est ut Deum omnia habeant, & Deus eis sit omnia, si nullatenus eas societas nature corporali admoveat. Alioquin existimant gloriam summam beatitudinis impediri, si materialis substantie interferatur admixtio. Quinetiam quod aliis adscribentem Adamantium inducit Rufinus, id confutantem ipsum exhibet capite eodem: In quo statu (beatitudinis) etiam permanere semper & immutabiliter Creatoris voluntate est credendum, fidem rei faciente sententia Apostoli dicentis: *Domum habemus non manufactam æternam in cælis.* De fine quoque rerum agit Origenes libr. 1. De princip. cap. 6. omniaque dicit ad unum finem revocanda, quemadmodum ad uno initio profecta sunt, postquam scilicet regnaverit Christus, omnesque inimicos C sibi subjecerit, ipsumque novissimum inimicum mortem destruxerit, & Patri regnum tradiderit, tuncque cœlestia, terrestria & inferna ad unum finem devenitura, per bonitatem Dei, & subjectionem Christi, atque unitatem Spiritus sancti. Addit insuper soli Trinitati bonitatem substantialiter inesse, ceteros inde mutuam & derivatam habere: & tunc esse in beatitudine, cum ac sanctitate, ac sapientia, & de ipsa divinitate participant: quod quicumque negligunt, propriae desidia vitio felicitate hac eos excidere & à Deo pro culpæ modo adhiberi. Nec ab his discrepant quæ ex Origene profert Catena Corderiana in Psalmos, ad Psal. 60. 3. ubi Christus esse dicitur tabernaculum, & mons sanctus, in quo perfecti conquiescunt; deinde subijcit: *πάλιν εἰ καὶ ἕτερον τὸ θεῖον ἔχει τὴν ταύτην οὐκ ἐστὶν ὡς καὶ ἀπὸ ἀγίων ἔστι, ἀλλ' ὡς ἐστὶ μὲν ἀπὸν κατὰ τὴν οὐρανὴν τῆς δοξαίας, καὶ ἡ ἐστὶν ἐν τῆς γῆς, καὶ ἄλλοι δὲ τῆς γῆς.* D *ὁ δὲ παρακλῆτικὸς εἰς τὸ αὐτὸν, ἀλλ' ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἐστὶν εἰς τὸ ἐν τῆς γῆς τὸ ἕτερον ἡγεμονίας οὐρανῶν* ἐν τῆς γῆς ἡ ἐκκλησιαστικὸς τῆς θεῆς οὐρανῶν. Hoc est: E tabernaculo, quod est Christus, digressi sancti in Trinitate conquiescent, cum regno Christi absoluto, Pater ipse regnum suscepit. Hac doctrina imbutus Theodorus Ascidas Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, Origenistarum Iustiniani ætate patronus dixit: *εἰ τοῦτο οἱ δασύλογοι, καὶ οἱ ὑπερτυροὶ θανατοῦ τῶν ἁγίων, καὶ ἐν τῷ παρακλῆτικῷ οὐρανῷ, ἐν τῆς δοξαίας οὐρανῶν εἰ μὴ τοῦ ἁγίου τῶν χειρῶν, ποῦ δόξα τοῦ οὐρανοῦ δοξαίας ἔστιν; Si nunc Apostoli & Martyres miracula edant, & in tanto sunt honore; in restitutione si æquales Christo non evadant, qualis eorum restitutio futura est? quàm vocem in Quinta Synodo damnatam fuisse testatur Evagrius libr. 4. cap. 38. Veramtamen in Præfatione Commentar. in Iohann. à communi Theologorum sententia minime recedit Origenes, in Dei cognitione & contemplatione beatitudinem sitam esse docens, & finem esse τὸ θεωρεῖν πῶς, εἰς δὲ καὶ ἀλλήλων τὸ πλῆθος ἐστὶν ἐν τῆς ἀποκατάστασις.**

X. Non statim autem ad supremam beatitudinem, sed pederentem ac per diversos gradus perveniri voluit. Nam animas beatitudinem promeritas, sed terrenarum rerum contagio etiamnum laborantes, postquam corpore emissa sunt, per varia deduci loca finxit, in quibus expurgatas, & ab Angelis huic ministerio destinatis eruditatas, & errorum tenebris exolutas, splendidiorem ac celsiorem regionem conscendere; ibique novis instructas doctrinis, aliisque usas magistris in sublimius ferri, donec ad summum, quem diximus, felicitatis apicem evaserint; ac primum in certo quodam terræ loco terrenas fæces, & ignorantiam deponi, atque hunc esse Paradisum; inde in aère, & in diversis postmodum cœli locis novam capessere disciplinam, & perfecta demum beatitate frui; in singulis autem mansionibus eo diuturniorem agere moram animas, quo pluribus, dum corpori adjunctæ essent, sese noxis contaminarunt, pluribusque inquinamentis expurgandæ sunt. Frequentes extant doctrinæ hujus notæ; nos præcipuas excerpemus. Homilia 26. in Num. digressum animæ à corpore, Israëlitarum exitu de Ægypto exprimi tradit, cum relictis mundi hujus tenebris, & corporis cæcitate, in alium orbem transit anima, qui vel sinus Abrahamæ, ut in Lazari historia; vel Paradisus, ut in illa Latronis, nuncupatur; vel etiam, inquit, si qua novit Deus esse alia loca, vel alias mansiones, per que transiens animus Deo credens, & perveniens usque ad flumen illud, quod laticat civitatem Dei, intra ipsam sortem promissæ Patribus hereditatis accipiat; & aliquanto post: *Isiis ergo terra hereditatem, posteaquam de mundi huius Ægypto exierit, Deo credens anima consequitur: & alibi quidem ij qui sub Lege vixerunt; alibi autem qui per*





*Iesu Christi fidem & gratiam dispensati sunt.* Homilia deinde sequenti repetit hæc eadem, & A  
 diversis mansionibus Israëlitarum in deserto, animæ mansiones notari scribit; ut & illo  
 Christi Iohann. 14. 2. *In domo Patris mei mansiones multe sunt;* ac variis præterea Prophe-  
 tarum testimoniis, quæ subinde enumerat: per hæc ergo loca peregrinantem animam ad  
 quietis locum cum gemitu & dolore anhelare; hebescere etiam, & caligare, quoad itine-  
 ris sui metam assecuta sit: *Per singulas quasque,* inquit, *discediens mansiones, illas scilicet multas,*  
*quæ dicuntur esse apud Patrem, illuminatur amplius ex una ad aliam veniens, majora semper illumina-*  
*tionis augmenta conquirat, usquequo assueti sit ipsius veri luminis, quod illuminat omnem hominem, in-*  
*tauitam pati, & miræ majestatis ferre fulgorem.* Inculcat idem in sequentibus: *Post resurrectionem*  
*ascensura ad cælos (anima) non subito, nec importane ad summa conscendit, sed per multas deducitur*  
*mansiones, in quibus illuminata per singulas, & augmento semper splendoris accepto, in unaquaque*  
*mansionem illustrata sapientie lamine usque ad ipsam perveniat luminum Patrem.* Post hæc mansio-  
 num illarum deserti nomina mansionibus accommodat, quas anima in cælum abitura pe-  
 ragrat, ostenditque hæc etiam tum Damonum insidiis & tentationis esse obnoxiam, la-  
 boreque sustinere, at non invitam, nec tantum iis defatigari, quantum spe sublevatur;  
 sed & refrigeriis animam foveri, paulatimque ad cœlestium cognitionem assurgere, iam-  
 que plenam in corpus exercere potestatem, & tum curriculi metam stringere, cum perve-  
 nit ad flumen Dei, & sapientiæ fluentis, undisque divinæ scientiæ irrigatur. Ex quibus sa-  
 tis apparet sententiæ huic Origenis vim afferre Sixtum Senensem libr. 5. Biblioth. Annot.  
 128. cum ait mansiones illas, non ad diversa ascensionum tempora, sed ad diversos pra-  
 miorum gradus esse referendas. Denique Hom. 28. in Num. aliquem nobis à Deo locum C  
 preparari comminiscitur, tibi ad certum tempus habitemus, si quæ peccata imprudentes  
 admisimus; quemadmodum certas refugij urbes iis assignavit Moyses, qui homicidium  
 casu & inconsulto commisissent; & unumquemque in hac illius cœli parte à Christo pro-  
 meritum constitui. Addit Homil. 25. in Iosue filios Abraham locatum iri in cœlo secun-  
 dum ordinem stellarum & partium cœli; datumque iri aliis sortem ad Orientem, aliis ad  
 Occidentem, ad Austrum aliis, aliis autem qui Deo magis noti sunt ad Aquilonem. Facit  
 ad rem illud ex Homil. 1. in Psalm. 38. *Alium facit diem solis iste cursus nostri huius cœli spatij*  
*terminatus; alium habet diem ille qui ad secundi cœli pervenire meretur ascensum.* Multo enim clario-  
 rem diem ducit ille qui usque ad tertium cælum vel rapi, vel pervenire poterit, ubi non solum ineffabile  
 lumen inveniet, verum etiam verba quæ homini loqui non liceat, audiet. Novi & alius dies, quorum D  
 numerum fortassis Propheta merito requirit. Clarissimum vero istud quod legitur Tractat. 30.  
 in Matth. *Unumquodque cælum sua institutionis & initia habet, & perfectiones, idest terminos.*  
*Ut puta post conversationem summam quæ fuit super terram, suscipi iterum hominem conversatio*  
*unius cœli, & perfectio quæ in eo est. Iterum suscipit eum secunda conversatio secundi cœli, & per-*  
*fectio quæ in eo est. Iterum suscipit eum tertia conversatio tertiæ cœli, & perfectio quæ in eo est.*  
*Et sic intellige mihi multorum cælorum multarum conversationum initia esse & terminos, idest per-*  
*fectiones, à quibus initijs & terminis diversorum cælorum congregat Deus suos electos.* Idem libro 1.  
 De princip. cap. 6. docet ad unum finem reditura omnia, quemadmodum eadem initia  
 habuerunt, tum scilicet cum imperium tenuerit Christus, & profligatis inimicis, sibi-  
 que subiectis, ac ipsa etiam morte, regnum Patri tradiderit. Ostendi deinde suis ordinibus de-  
 lapsas quasdam rationales naturas, aliis fuisse ad regendum traditas quæ locum suum te-  
 nuissent, earumque salubribus disciplinis reformatas amissam beatitudinem recuperare  
 posse: *Ex quibus,* inquit, *existimo, prout ego sentire possum hanc ordinem humani generis institutum,*  
*qui utique in futuro sæculo, vel supervenientibus sæculis, cum cælum novum & terra nova secundum*  
*omnes iam cœperit, restituatur in illam unitatem, quam promissit Dominus Iesus.* Quasdam præterea  
 in tantam ait devenisse nequitiam, ut Virtutum cœlestium eruditionem penitus respuant,  
 iisque repugnent; atque illas ab Apostolis Virtutes contrarias appellari, unde mortalium  
 vitæ certamina & agones existunt. Tum docet in præsentem & in futuro sæculo singulas di-  
 uersis castigatas supplicis, Angelicis disciplinis emendari, donec ad perfectam & æterna  
 perveniant; quem locum non semel supra adduximus. Tandem in eo desinit, non interit-  
 turam quidem in fine rerum corporalem naturam, sed mutatum iri aetheris in modum, &  
 cœlestem quamdam subtilitatem ac splendorem adepturam. Multis etiam argumentum  
 istud explanat libr. 2. *de op. 200,* cap. 3. sibi-que quaerendum proponit, utrum post hunc  
 mundum curatio aliqua & emendatio futura sit, asperior quidem in eos qui Verbo Dei  
 morem non gesserunt, erga cæteros vero mollior & lenior, qui iam in studio veritatis,  
 dum viverent, subacti, divinæ sapientiæ capaciores effecti sunt: utrum etiam finis om-  
 nium hanc vitam sit exceptura, alius vero mundus futurus sit ad eos corrigendos, qui id  
 meriti sunt. Hanc deinde excutit opinionem quæ corpoream naturam in fine rerum peni-  
 tus in nihilum redigendam asseverat; quam edisserens ait: *Hæc materia corporis quæ nunc cor-*  
*ruptibilis est, induet incorruptionem, cum perfecta anima, & dogmatibus incorruptionis instructa uti ea*  
*cœperit; docetque animam corporis indumentum futuram, quæ ipsa Christo inducitur, unde*



A incorrupta evadet. Postmodum addit: *incorruptio autem & immortalitas quid aliud erit nisi sapientia, & Verbum, & Iustitia Dei, quae formant animam, & induunt, & exornant?* Eam autem sententiam, quae futurum statuit, ut incorporea vita agenda sit, cum Christo subiecta omnia fuerint; vel alteram hanc quae corpoream substantiam purissimis spiritibus pro meritis sociandam, & in aethereum statum transmutandam decernit; aut tertiam denique, quae desitutum mundi huius habitum definit, & supra sphaeram *mundi* in tuto collocandam piorum stationem, tum qui castigationibus delicta expiarunt, tum qui virtutibus eo pervenire meruerunt, proponit unicuique, ut quae animo suo collibuerit magis, eam pro arbitrio amplectatur. Capite 12. libri eiusdem putare se pronuntiat migrantes ex hac vita animas in locum aliquem in terra positum secedere, quem Paradisum Scriptura appellat,

B ibique sic tanquam in schola, rerum quas in terris viderant, ac futurorum etiam causas condiscere. Quo mundior autem, & exercitior aliqua fuerit, eo magis proficientem, citius in aërem conscensuram, hinc ad sphaeras caelestes, in quibus novis eruditionis accessionibus locupletabitur. Eadem habentur libr. 3. *de apoc.*, cap. 6. docetque per immensa annorum curricula animas suis in locis emendari, praecurrentibus aliis, & citato cursu ad summa enitentibus, subsequenter proxime aliis; nonnullis tardius; & sic per diversos ordines proficere, ac Deo reconciliari, donec destruat postremus inimicus, mors scilicet; ac restitutus tandem in hunc statum animis, naturam corporealem ad gloriam perductum iri; omniaque unum futura, cum Deus fuerit omnia in omnibus. Sub finem capituli eiusdem id ipsum inculcat, additque in alia terra sanctos esse Angelicis institutionibus informandos. At Homilia 11. in Num. ad superiora adjicit Angelos iis regendis in futuro saeculo fore praefectos, quos labore suo ac ministerio à diversis Gentibus congregatos ad Christi notitiam adduxerint; adeo ut Christus non tam Rex futurus sit, quam *rex regum, & Dominus dominantium*; & nonnullos ab Angelis Christo offerri, aliquos vero Archangelis duntaxat. Denique sic concludit: *Sicut ex initio saeculi huius, cum dispergeret Deus filios Adam, statuit fines Gentium secundum numerum Angelorum Dei, & unaqueque gens sub illo Angelo facta est; una autem fuit & electa gens Israel, quae portio Domini fuit, & funiculus hereditatis eius; ita credo & in fine huius mundi, atque in initio saeculi alterius, futurum ut iterum dividat Excelsus filios Adam, & qui non poterint ita mundi esse corde, ut ipsum videant Dominum, & esse portio Domini, videant sanctos Angelos, & sint secundum numerum Angelorum Dei. Sed beatus est qui dignus fuerit in illa vita esse portio Domini, & populus ejus Jacob, ac funiculus hereditatis suae Israel.* Germanum horum est quod legitur Hom. 21. in Num. ubi aliud beatitudinis genus iis assignat, qui divina ministeria in vivis obierint; aliud iis qui virtutem segnius excoluerint: illos quippe scribit supergredi summa caeli fastigia, & ibi semper in Domino, semper in Verbo ejus ac Sapientia versantes summis delitiis frui; hos vero terrae alicujus sublimioris & potentioris, terrae nempe viventium hereditatem capturos. Scribit praeterea Homil. 3. in Luc. in futura vita non omnes statim atque corpore exierint, Deum, Angelosve visuros, sed eos tantum qui munditiae cordis dignos se Dei aspectu praebuerint; quamvis autem in eodem loco futuri sint & qui puro corde erunt, & qui sordibus foedati, disparem tamen utrorumque futuram sortem, & illos Dei intuitu fruendos, quo hi carebunt. Homilia 17. sequente asseverat ab Ecclesia caelesti dejectum iri digamos, quemadmodum in terra ab Ecclesiasticis dignitatibus arcentur: *Non quo, inquit, in aeternum misantur incendium, sed quo partem non habeant in regno Dei.* & deinde eos ait esse de secundo gradu, & de his qui invocant nomen Domini, & qui salvantur quidem in nomine Iesu Christi, nequaquam tamen coronantur ab eo.

Ad postremum quoniam ad summam perfectionem res creatae nondum adductae sunt, idcirco nondum beatos plenam recepisse letitiam, nec summo gaudio frui affirmavit, ne ipsos quidem Prophetas, vel Apostolos; imo ne ipsum quidem Christum. Verba ipsius haec sunt Homil. 7. in Levitic. *Nondum enim receperunt letitiam suam, ne Apostoli quidem, sed & ipsi expectant ut & ego letitia eorum particeps sim.* Neque enim decedentes hinc Sancti cum inno integra meritorum suorum premia consequuntur, sed expectant etiam nos, licet morantes, licet desideres. Non enim est illis perfecta letitia, donec pro erroribus nostris dolent, & lugent nostra peccata. Cui probando utitur hoc Apostoli Ebr. 11. 39, 40. *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem: Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Addit postmodum Sanctos perfectam nobiscum in die iudicii una beatitudinem capturos, propterea quod totum simul corpus suscitandum sit, homines nimirum universi: quod corpus cum multis constet membris, singulis videlicet hominibus, futurum scilicet truncum corpus & imperfectum, si qua sui parte careat, nec perfecta proinde ac plena fruiturum letitia, quoad integritatem suam receperit. Et postea: *Quod si tibi, qui membrum es, non videtur esse perfecta letitia, si desit aliud membrum: quanto magis Dominus & Salvator noster, qui caput & auctor est totius corporis, non sibi perfectam dicit esse letitiam, donec aliquid ex membris deesse corpori suo vides? Labo-*

Gen in Col. 1. cap. 6.



luta beatitudinis consummatione, quam nondum sancti in corporibus receperunt, potest explicari. Quid A  
juvat autem recufanti opem ferre, cum hac neutiqum de causa, quam commemorat Ge-  
nebrardus, sanctos existimet nondum perfecta frui letitia: Non enim est illis, ait ipse, perfecta  
letitia, donec pro erroribus nostris dolent & lugent nostra peccata.

Cum ait autem Origenes Tom. II. in Matth. pag. 207. animas, postquam pro for-  
dium & inquinamenti ratione, plus minusve fuerint expurgatae, tandem unum solare  
lumen futuras, & inferioribus lucem suam prabituras: id sibi vult, supremum il-  
las felicitatis apicem consecuturas, supra quem assurgere non licet: quem locum qua-  
cunque tenuerint, aequali luce fulgere, & pari beatitatis mensura frui necesse est. Verum  
aliquibus ex hoc numero semper recidentibus ad pristina vitia, & è summo illo gradu la-  
bentibus, obtusiori luce, & priore hac multum inferiori splendebunt. Similiter intelli- B  
gendus est, cum ait futurum aliquando Deum omnia in omnibus, cumque supremum il-  
lum finem ad quem omnia pervenient, rerumque universarum *ἀποκατάστασις* commemorat.  
At cum Tomo 15. in Matth. p. 406. scribit in remunerandis hominibus, voluntatis dun-  
taxat ipsorum ac studij rationem habere Deum, non temporis quod exercendis virtutibus  
impenderunt, ac idcirco aequalibus premiis donandos quicumque pro virili laborarunt;  
id ita ex superioribus explicandum est, eandem iis tribuendam esse mercedem, salutem  
nimirum: ac non eandem adhiberi purgationem, si diu illi in virtute, parum isti defuda-  
runt, similibus licet in Deum studij elati vitam clauserint: sed diversis utrosque discipli-  
nis, & emendationibus reparari, antequam in supremo beatitatis culmine collocentur.  
Itaque subjicit Origenes p. 407. *ἵνα πᾶσαι ψυχὴ ᾗ ἰσότητος ἔσται, ὡς καὶ τὰ ἀγγελοῦ καὶ τῶν ἁγίων  
ἐστὶν ἰσότητος ἡ ἀποκατάστασις, ἢ μὲν ἡ ἀποκατάστασις αὐτῶν ἐστὶν ἡ  
ὅτι ἡμεῖς εἶμεν οἱ ἀποκατάστασις ἐν τῇ πόλει, ὡς δὲ τὸ ἄλλο τὸ ἄλλο τὸ ἄλλο μὴ ἴσους  
ἴσους.* Plurimum ergo hæc inter Origenis deliria, ac Ioviniani hæresim interest, qui virtu-  
tes ac peccata esse aequalia, ac aequalem proinde mercedem & pœnam fore arbitrabatur,

Aug. Epist. 19. ad Hieronym. Stoicos secutus qui de paritate peccatorum, ut ait Augustinus, *sepi ausi sunt disputare contra om-  
nem sensum generis humani.*

XI. Emenfis illis ac peragratis spatiis, quæ animas purgandi causa decurrere finxit  
Origenes, quo eas subsistere loco ac conquietere ratus sit, videndum est. Novum qui-  
dem cœlum, ac terram novam felicitati & quieti post hanc vitam deputat, propter illud  
Isaia 65. 17. *Ecce enim ego creo caelos novos, & terram novam; & non erunt in memoria priora, &  
non ascendent super eos.* quod representatur 2. Petr. 3. 13. & Apocal. 21. 1. Propter illud au-  
tem Pauli 1. Cor. 7. 31. *Præteriti enim figura huius mundi, & istud Davidis Psalm. 101. 27. Cæli  
peribunt, in autem permanentes, & omnes sicut vestimentum veterascent; & hoc fortasse Isaia 51. 6.  
Cæli sicut fumus liquefcent, & terra sicut vestimentum atteretur, eatenus novum cœlum & novam  
terram creatum iri docet, quatenus in fine rerum destruetur iste mundus, & in novam  
terram, ac novum cœlum reparabitur: Innovatio, inquit, *cæli & terre, & transmutatio huius  
mundi, & immutatio colorum huius sine dubio preparabitur, qui per illam viam, quam supra ostendimus,  
iter agentes ad illam finem beatitudinis tendunt, cui etiam ipsi inimici subjiciendi dicuntur; in quo fine  
omnia, & in omnibus dicitur esse Deus.* Itaque Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 1. censuisse  
Origenem queritur, futurum ut ex animis quibusdam hominum constet genus in uno aliquo ex E  
mundis, quando juxta Esaiam cœlum & terra nova fient.*

Supra hoc etiam conspicabile cœlum, terram novam ac cœlum novum quandoque  
collocat; & summi illius ac novi cœli ratione Firmamentum esse Inferos ait, quemadmo-  
dum ratione Firmamenti Terra hæc nostra, quam proprie Aridam appellandam censet,  
Inferi sunt; Inferorum vero ratione cœlum ipsa est; & quemadmodum discedentes ex  
his terrenis sedibus animæ pro suis meritis diversa apud Inferos obtinent loca, ita quæ in  
summo loco moriuntur, ablegari in Firmamentum, vel in terram, & varia ibi loca nancisci:  
ac rursum quemadmodum migrantes ex Inferis animæ, & ob recte gesta in terram re-  
meantes, nasci dicuntur; ita varios animarum ortus in Firmamento, & supremo item  
cœlo contingere. Verba ipsa Origenis, quibus hæc continetur doctrina, adducit Hiero- F  
nymus capite 2, & 4. Epist. 59. ad Avit. è libro 4. *ἑξ ἀρχῆς.* Huius certe libri capite 21,  
tradit Origenes Hierosolymam, sed & reliquas etiam terræ regiones, alias sibi cognomi-  
nes in cœlis habere, ibique Ægyptum, Babyloniam, Tyrum, & Sidonem reperiri; multa-  
que de locis illis vaticinatos esse Prophetas, quæ si quis ad terrena loca referat, valde eum  
hallucinari. Plurima ibi in Sacris Voluminibus memorata recenset, quæ allegorice inter-  
pretanda, & ad ecclesiastia detorquenda arbitrat. Homilia 28. in Num. Iudæam in cœlo  
suis distinctam montibus, suis civitatibus & vicis, suis etiam tribubus statuit: in eaque se-  
dem positurum populum Dei, & verum Israël, Iesu duce, cuius imaginem gessit Iesus  
alter filius Nave; unumquemque autem in hanc illamve tribum iri ablegatum pro meritis  
ac virtutibus; neque solum pro meritis eorum qui dispensantur, sed & pro novissimi Adam, in quo om-



A *nes vivificandi dicuntur, contemplatione.* Ibidem collocat Ierusalem, & montem Sion, juxta Apostolum Gal. 4. 26. & Ebr. 12. 22. & Iohannem Apocal. 3. 12. & 21. 2. & Templum Dei; diesque ibidem festos celebratum iri putat, & quæcunque demum præcipiuntur in Lege, quam umbram continere dicit Apostolus futurorum bonorum. Eadem habet Homil. 23. in Iosue, eoque refert istud Iohann. 14. 2. *In domo Patris mei mansiones multe sunt, & super civitates illas cœlestes potestatem habiturum existimat servum illum frugi, qui commissam sibi pecuniam utiliter posuit.* Has ergo inter animarum sedes eam proportionem statuit, & similitudinem Origenes, ut cœlestium umbram esse & imaginem velit terram hanc, quæque in terris geruntur, juxta Apostolum Ebr. 8. 5. Memorabilis vero præ cæteris ille locus quem Homil. 5. in Psalm. 36. reperimus, ubi hoc explanans Psalm. 36. 34. *Et exaltabit te, ut hæreditate capias terram,* terram hanc esse vult dorsum ipsius Firmamenti; *Vnde,* inquit, *ego arbitror, quia sicut cæli ipsius, idest Firmamenti inferius solum Arida hæc in qua nos habitamus, terra ejus dicitur; ita & illius superioris, quod principaliter dicitur inferius solum, in quo habitatores illi cœlestes conversantur, & ut ita dicam, dorsum ipsum Firmamenti hujus, merito, ut dixi, Terra illius cæli esse dicitur, sed terra bona, terra sancta, terra multa, terra vivorum, terra flucis lac & mel.* Fulse totum doctrinæ suæ contextum explicat libr. 2. *ἑξ ἀρχῆς*, cap. 3. atque rerum omnium univèrsitatem, infernarum, terrenarum, cœlestium, & quæ supra cœlum sunt, generali nomine mundum ait appellari, quo cæteri mundi continentur; & quemadmodum Firmamentum terram hanc capacitæ suæ complectitur, ita spheram quamdam superiorem, quæ in Scripturis terra bona, & terra viventium nominatur, & micibus ac mansuetis promittitur, suo constringi cœlo, in quo sanctorum nomina descripta sunt; ex hoc autem cœlo, ex eaque terra, terræ ac cœli nominibus affecta fuisse Firmamentum & Aridam; aliudque esse cœlum & terram quæ initio à Deo creata sunt, ac Firmamentum quod die secundo conditum dicitur: mundum hunc autem superiorem, cum esse, unde missum se significat Christus dicens Iohann. 8. 23. *Ego non sum de hoc mundo,* corruptioni nequiquam ipsum esse obnoxium, nec oculis aspectabilem, sanctis autem & perfectis sedem hanc esse destinatam, & terram quidem mundi illius iis qui castigationibus & emendationibus fuerunt expurgati, aliis vero cœlum, qui dum in tertis agerent Dei mandatis obtemperarunt, sed ita tamen ut ab illa terra ad cœlum supremum transitus pateat. Consimilia sunt quæ habentur ejusdem libri cap. 8. & quæ capite postremo libri 3. ubi & illud adjicit, rerum distarum cœlestium, quæ inferiorum harumce typum gerunt, formam Moyse in monte fuisse monstratam; ad ejusque exemplum Tabernaculi & sacrificiorum instrumenta ipsum comparasse, secundum præceptum illud Dei Exod. 25. 40. *Inspicite & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.* Adjicit etiam in summo illo cœlo futurum illud quod æternum dicitur Evangelium, & Testamentum semper novum, quod nunquam veterasceat; in eaque priorum terra eruditum iri ab Angelis animas, quemadmodum & in commemoratis supra mansionibus, donec supremum adeptis cœlum sit Deus omnia in omnibus. Nec ab his abluat Homil. 1. in Genes. cum scribit cœlum illud supremum & incorporeum, quod Dei sedes est, primum à Deo conditum, deinde corporeum cœlum, hoc est Firmamentum: nam incorporeum appellat, ut supra ostendimus, quod propter eximiam tenuitatem sub sensu non cadit. Item capite ultimo libri 2. *ἑξ ἀρχῆς* postquam sanctos ex hac vita discedentes in quendam terræ hujus locum deventuros dixit, qui Paradisus appellatur, inde æreis mansionibus ac cœlestibus transgressis ad ea quæ non videntur, & quæ nomine duntaxat nobis cognita sunt, affirmat ascensuros. Hinc libro 7. in Epist. ad Rom. ea quæ oculis usurpantur, Aridam nimirum vel Firmamentum sperari verat, sed quæ in oculos non incurrunt, & æterna sunt, nempe cœlum: *Ima potius,* inquit, *cælos multo eminentiores & excellentiores quam est illud Firmamentum quod videri oculis potest, & terram mansuetis assignatam, edicente Apostolo 2. Cor. 4. 18. Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.*

XII. Ad Paradisum quod attinet, à summo illo & supremo cœlo cum Adamantius distinxit, & in certo aliquo terræ loco collocavit; cum terrestrem è contrario Paradisum, quem in terra situm fuisse certissimum est, allegorice exponens supra cœlum constituerit, ut ostendemus. Ac de priore manifestum est testimonium libr. 2. *ἑξ ἀρχῆς*, cap. 12. *Puto enim,* inquit, *quod sancti quique discedentes de hac vita permancant in loco aliquo in terra presito, quem Paradisum dicit Scriptura divina, velut in quodam eruditionis loco.* Atque hanc primam esse vult mansionem, in qua corpore exeuntes animæ terrenis fordibus expurgantur; quam & idem esse vult ac sinum Abrahæ. *Sed & illam figuram,* inquit Homil. 26. in Num. esse diximus *excusandi de Ægypto, cum reliquit anima mundi hujus tenebras, ac natura corporeæ cæcitatem & transfertur ad aliud sæculum, quod vel sinus Abrahæ, ut in Lxxvo, vel Paradisus ut in Latrone qui de cruce credidit, indicatur.* Aliquibus etiam Paradisum differentiis discriminat Homil. 3. in Ezech. ut alter sit Paradisus, alter deliciarum Paradisus. Atque hunc deliciarum Paradisum, cum







A quod Davidicum illud Psalm. 114. 7. *Convertere anima mea in requiem tuam*, ad requiem illam cœlestem retulerit, quam ob præclara in vita hac gesta anima consequitur; totum quippe hunc Psalmum eodem refert Ecclesia. Augustinus in libro De hæresibus: *Paradisum, & cœlos, & alia non credunt (Origeniani) esse secundum literam, sed in allegoria*. Denique Michael Glycas Annal. part. 1, & 4. vexat Origenem hoc nomine, ipsiusque sententiam à Iohanne Chrysofomo profligatam commemorat.

B X V. Attamen contra tot adversariorum assultus Origeni præsidio est hæc ipsius obtestatio libr. 1. *Ὁὐὲ ἀγγέλων*, cap. 6. qua animos Lectorum ad supra exposita dogmata ita præmunit: *Quæ quidem à nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur, dissentientibus magis & perivactantibus, quam pro certo ac definitis statuentibus. Indicatum namque à nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto, cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis, quam definiendi, prout possumus exercemur. Ad hæc libro sequenti, cap. 3. quid aut quo loco sit iste mundus, & quo venisse se significabat Servator, cum dicebat: Ego non sum de hoc mundo, non satis constanter prodidit: sed utrum mundus iste, inquit, quem sentiri vult, separatus ab hoc sit, longeque divisus, vel loco, vel qualitate, vel gloria; an gloria quidem quia qualitate præcellat, inter tamen mundi huius circumscriptionem cohibeatur, quod & mihi magis verisimile videtur, incertum tamen est. ut ego arbitror, & humanis adhuc cogitationibus & mentibus inconstitutum: deinde triplici de rerum consummatione & summa beatitudine proposita sententia, ad quamlibet persequendam unicuique arbitrij sui libertatem permittit. Et postremum tandem caput libri 3. De princip. quod est De consummatione mundi, claudit his verbis: *Hactenus vobis etiam corporea natura vel spiritalis corporis ratione discussa, arbitrio legentis relinquimus ex utroque quod melius iudicaverit eligendum*. Homilia 23. in Iosue postquam loca cœlestia his terrestribus similia assignavit, ejusmodi mysteria veneratione digna & silentio esse declarat, nec à mortalium quoquam, ne ipsi quidem Apostolis perfecte proferri posse. Quamobrem & libro 4. *Ὁὐὲ ἀγγέλων*, cap. 2. regnum cœlorum thesauro in agro abscondito comparatum fuisse putat.*

C Verumtamen, quamvis liquido & sine ambage asseverasset, quæ incertus proposuit, sanctorum aliquot virorum suffragijs & consensu adjuvaretur. Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom. id Platonis axioma, quo tum beatum hominem esse definit, cum Deo similis est, Scripturæ sacræ auctoritate defendit. De modo ac loco felicitatis sanctorum, à primis usque Ecclesiæ temporibus ad Innocentium 3. & Benedictum 11. ac Florentinam Synodum, nihil certi fuit ab Ecclesia præscriptum, adeo ut in diversa Patres abierint. Eorum sententias & testimonia collegit Sixtus Senensis libr. 6. Bibl. Annotat. 345. ut in iisdem huc reponendis supervacanea omnis esse opera videatur. Præter eos qui ab ipso commemorati sunt, adiri velim Cypriani Epistolam 52, ad Antonianum, Novatianum libr. De Trinit. cap. 1, Athanasium in Expositione fidei, Paradisum Latroni à Christo in cruce promissum, eum esse censentem unde Adamus ejectus est, cum Cyrillo Hierosolymitano 1. Catech. mystag. Basilio in libro De Paradiso, & cap. 27. libri De Spiritu sancto, Gregorio Nysseno in Orat. in XL. Martyres, & Paulino Nolano, idem sentientibus ac sentite Athanasius. Adeatur & Epiphanius in Epist. ad Iohann. Hierosolym. cap. 4. & in Ancorato cap. 54. alibi Paradisum collocans, alibi cœlum; & Augustinus libr. 20. De Civit. Dei, cap. 14, & 16. in aliquibus Origeni consentiens, & Auctor Quæstionum ad Antiochum, hominibus absconditum hoc, & ignotum esse mysterium edicens.

F X VI. Satis ex superioribus, etiam me silente, colligitur Damnatorum pœnis modum aliquando & finem ex decreto Origenis impositum iri: cum enim futurum ratus sit, ut quemcunque teneant statum animæ, peccare possint, & reipsa per se peccent, ac pro peccatis vel meritis perpetuo circuitu ab imis ad summa, à summis ad ima revolvantur, ipsiusque Diaboli averfa à Deo voluntas olim conterenda sit, & Deo Patri regnum Christus sit traditurus, tumque existimaverit plenam omnium *ὑποταξίνων* ac perfectam felicitatem futuram, cum Deus erit omnia in omnibus; consequitur illinc necessario defutura Damnatorum supplicia, eaque nozarum duntaxat expurgandi causa à Deo hominibus infligi. Hominis esset imperantis, neque satis temporis parcentis suo, quæcunque vafania hac oblita in Origenianis Commentariis reperiuntur, Lectori recensenda obijcere; adeo multus est in hoc dogmate prodendo, & odiosus Adamantius. Sed ne nos tamen à morè desectamus nostro, illustra solum fidei causa seponemus. Prior occurrit locus Homilia 7. in Levit. in qua prolixè disputat quomodo Patri subiectus Filius dici possit, ostenditque Filium catenus dici Patri non esse subiectum, quatenus nos qui sumus Christi membra Patri minime subiecti sumus: *Cum vero, inquit, consummaverit opus suum, & universam creaturam suam ad summum perfectionis adduxerit, tunc ipse dicetur subiectus in his quos subdidit Patri, & in quibus opus quod ei Pater dederat consummaverit, ut sit Deus omnia in omnibus*. Subjungit deinde Christum tum vinum bibiturum, *cum subiecta ei fuerint omnia, & salvati omnibus, ac*



destructa morte peccati, ultra iam necessarium non eris offerre hostias pro peccato. Addit paulo post: A  
 Quanto magis Dominus & Salvator noster, qui caput & auctor est totius corporis, non sibi perfectam di-  
 cit esse letitiam, donec aliquid ex membris desse corpori suo videt? Subjectionem illam simili modo  
 exponit libr. 3. *Ἐπι ἀρχῆς*, cap. 5. cum scribit Christum in semetipso complectentem omnes  
 quos subjecit Patri, & qui huius ope salutem consecuti sunt, cum ipsis & in ipsis Patri sub-  
 jectum dici. Subnequit postea: Si ergo bona & salutaris accipitur ista subiectio, qua subiectus esse di-  
 citur Filius patri, valde consequens & coherens est, ut inimicorum qua dicitur Filio Dei esse subiectio,  
 salutaris quaedam intelligatur & utilis: ut sicut cum dicitur Filius Patri subiectus, perfecta uniuersa crea-  
 tura restitutio declaratur: ita cum Filio Dei inimici dicuntur esse subiecti, subiectorum salus in eo intelli-  
 gatur, & reparatio perditiorum. His consonant quae leguntur in fine Tractatus 23 in Matth.  
 Sed & aliqua de subiectione illa Filij differit Tract. 30 Operis eiusdem, quae quoniam alte-  
 rius sunt argumentis, praetermitto. Succedat Homilia 6. in Num. in qua de lepra dispu-  
 tans, propter quam castris eiciebantur qui ea laborabant, lepram peccato conferat, eamque  
 non perpetuos mansuram ait, sed completa septimana ad castra leprosus reuocatum iri, in  
 fine nempe mundi, cum plenitudo Gentium introierit, & omnis Israel saluus erit, fietque  
 unus grex, & unus pastor, & Deum ita omnes conclusisse sub peccato, ut omnium de-  
 mum in Christo miseretur. Illustris & ille locus e Catena Regia, in Ezech. 5. 13. *ἡ σω-  
 τελεῖται ἡ πόλις ἡ Ἰερουσαλὴμ ὅτι ἐστὶν ἡ πόλις ἡ Ἰερουσαλὴμ ἡ πόλις ἡ Ἰερουσαλὴμ ἡ πόλις ἡ Ἰερουσαλὴμ*. & hic  
 ex Homil. 4. in eundem Prophetam: Talis est iustus: vidit mundum ante diluuium, hoc est, ante  
 consummationem: vidit mundum in diluuiio, in corruptione, & in interitu peccatorum, qua in die sunt  
 eventura iudicij: rursum videbit mundum in resurrectione omnium peccatorum: & ille quoque ex  
 Homil. 10. sequente: Atunt Ebraei Sodomam in eundem statum restituendam, in quo & antea con-  
 stitit, ut rursus Paradiso Dei & terrae Aegypti compararetur. Si hoc se sic habet, & sic futurum est,  
 forte non querentur enim istiusmodi res apud eos qui doctissimi sunt: ut autem fiat quod dicitur, com-  
 pletur mihi annorum tria milia, & tunc restituetur. Execratur tribus milibus annorum Sodoma,  
 id est anima mea: Sodoma meis poena peccatis. Grande intervallum temporis inter restitutionem & rui-  
 nam positam est. Anima postmodum noxiae figuram esse ait Samaritam, quae non alias resti-  
 tuenda sit, quam cum decem tribus fuerint reuerfa: tum ait: Si autem tanto post tempore resti-  
 tuetur id quod praecellit in senum, quando tu restituertis, si tamen restituertis, Samaritana & Haeretica  
 anima, quae simulacris & ferijs non veris, ac fomentis de Hieroboam corde venientibus creditiſti? Eius-  
 modi nonnulla in sequentibus videre est, quibus doctrina eadem inculcatur. Sed in Ada-  
 mantij tamen gratiam notetur istud, si tamen restituertis, quo incertus ejus & fluctuans ani-  
 mus proditur: si modo Origenianum reipsa hoc est, non Rufinianum. Illustris etiam  
 istud e libr. 1. *Ἐπι ἀρχῆς*, cap. 6. in quo probat hoc Scripturam testimonio: Dixit Dominus  
 Domino meo. *Ἔδεξάμενος*: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, & illo 1. Cor.  
 15. 24, 25: Deinde finis, cum tradiderit Deo & Patri: quam euacuauerit omnem principatum, & pot-  
 statem, & virtutem. Operiet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus, cum  
 sequentibus; & isto Psalm. 61. 2. Nonne Deo subiecta est anima mea? ab ipso enim saluare meum:  
 his, inquam, Scripturam testimonis futurum probat, ut subactis Christi inimici in unum  
 finem per Filium, bonitas Dei creaturam reuocet uniuersam: subiectionem autem il-  
 lam idipsum esse vult, quo Christo adhaerentes efficiuntur sancti, & salutem adipisci-  
 mur; talem autem futurum finem, qualia fuerunt initia, cum omnes Dei nutibus obtem-  
 perantes in unum conspirabant. In sequentibus deinde omnia in unum reparanda esse de-  
 monstrat ex hoc Christi: *Et omnes unum sint, sicut tu Pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis  
 unum sint.* Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus: Ego in  
 eis, & tu in me, ut sint consummati in unum: & illo Pauli Ephes. 4. 13. *Donec occurramus omnes  
 in unitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi:*  
 nec Daemones quidem ipsos restitutionis huius beneficio carituros esse putat. Quare ad  
 haec Tom. 11. in Matth. pag. 207. quomodo diversa erit in resurrectione hominum clari-  
 tas, iuxta Apostolum 1. Cor. 15. 41. cum dixerit Servator: *Iusti fulgebunt sicut Sol,* Matth. 13.  
 43. tum responderet in ipso beatitudinis initio, futurum ut diversa sit hominum claritas, F  
 nondum omnibus expurgatis; at postquam collecta fuerint e regno Christi scandala, &  
 igne abluta nequitiae, tunc omnes unum solare lumen futuros. Non satis vero cohere-  
 re videtur quod sequitur; scribit enim fore ut Iusti tunc inferioribus fulgeant, qui lu-  
 cis eorum participes fient, quemadmodum Sol terrae lucem suam praebet. Nam si ita om-  
 nium expurgata tunc erunt peccata, ut nullo claritatis discrimine fulgeant, quinam infe-  
 riores erunt, quinam superiores? Nempe neminis beatitatem ut iam supra monui usque  
 adeo propriam esse putat, ut non novis delictis ad inferiora semper delabi possit: ad ima  
 igitur retrocedentibus semper aliquibus, qui locum suum tenuerint, lumen iis suum im-  
 partiantur. Eiusdem & istud est farinae e Tom. 15. in Matth. p. 397. *ἀλλὰ καὶ ἡ ἄρτος τοῦ αἰσθη-  
 τοῦ ἀποδοῦναι τὸν ἄρτον τοῦ αἰσθητοῦ ἐκαστοῦ ἢ τοῦ μὴ ἀξίου ὁ τοῦ αἰσθητοῦ ὅτι σὺ θνητὸς εἶ, καὶ  
 ἡ ἀρτος*

Psal. 10.  
1, 2.

Iohanni. 17.  
21, 22, 23.







Matth. pag. 314. κερτος ἡ θανάτου, inquit, νομιστον ἔχειν ἢ ἀθάτονον, ἢ τὴν μέσσην κ' ἀθάτονον, καὶ ἂν ἴδωθ' ἰσχυροσιν εἰ σωθῆσι ἐκ ψυχῆς ἔσται αὐτῶν, καὶ ἐκ τῆς ψυχῆς ἀποθνήσκει αὐτῶν. ἀλλὰ τὸ θανάτου κ' ἔσται τὸ εἰσπύου. ἰσχυροσιν ἢ ζῶν, καὶ ἂν ἴδωθ' ἰσχυρὴ ἀποθνήσκει αὐτῶν θανάτου.

Cum ait averfam à Deo Diaboli voluntatem olim fore contendam, satis significat se ne Dæmones quidem ab æterna felicitate excludere. Sed clarius etiam id evincitur ex dogmatum ipsius sequela, & ex hoc loco è libr. 1. ἀπὸ ἀρχῆν, cap. 6. quem & supra iam adduximus, & hic quoque repetemus: iam vero si aliqui ex his ordinibus qui sub principatu Diaboli agunt, ac malitia eius obtemperant, poterunt aliquando in futuris seculis converteri ad bonitatem, pro eo quod est in ipsis liberi facultas arbitrii. an vero permanentes & inveterata malitia velut in naturam quamdam ex consuetudine convertatur, etiam tu qui legis probato, si omnimode neque in his que videntur temporalibus seculis, neque in his que non videntur, & æterna sunt, penitus pari ista ab illa etiam finali unitate, atque convenientia discrepabit. Tacet eadem sententia in istis & Corderiana Catena in Iohannem, ad Iohann. 12. 31. τὸ ἐν τῷ σαυρῶ πάθημα αὐτῶν κέρτος ἢ τὴν κόσμη τῶν πνευματικῶν ἐπιπέτο εἰσπύουσι τὴν ἑσθ' αὐτῶν. τὸ σαυρῶ ἑσθ' αὐτῶν, εἶπε τὸ ἐπὶ γῆς, εἶπε τὸ ἐν ἑρατοῖς, καὶ θεία. ἑσθ' αὐτῶν ἐν τῷ ἑσθ' αὐτῶν, αὐτῶν ἑσθ' αὐτῶν ἀρχῆς κ' ἐξουσίας, ἐσθ' αὐτῶν ἐν τοῖς ἐπιπέτοις, καὶ τὸ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἐσθ' αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐσθ' αὐτῶν κ' ἐσθ' αὐτῶν τῶν πνευματικῶν.

XIX. Cæterum non penarum duntaxat, sed felicitatis etiam tempus certis circumscriptum terminis esse voluit, animasque ad perfectionis culmen evectas, & peccati ac corporeæ molis fordibus expurgatas, statim atque à virtute in vitium deflexerint, in crassioris corporis carcerem compingi. Verba Origenis è libr. 2. De princip. affert Iustinianus, quibus corpora interitura dicuntur, cum Deo subiecta fuerint omnia, & τὸ σαυρῶν φύσις καὶ τὸ σαυρῶν φύσις ἀποθνήσκει, καὶ πάλιν λογικὰ ὑποστασίου. Quam iterum reparanda sit corporum natura, si rursus rationalia descendant. Affert & alia ex quarto libro, quibus corporum naturam per intervalla existere docet, ἑσθ' ἡνὰ σου πνευματικὰ γινώσκοντα ἀπὸ τῶν σαυρῶν, ἀποθνήσκει σαυρῶν, κ' πάλιν ἑσθ' ἡνὰ σου πνευματικὰ γινώσκοντα εἰς τὸ μὴ ἑσθ' ἀλλὰ ἀποθνήσκει τῶν πνευματικῶν, καὶ τὸ πνευματικὸν ἑσθ' ἡνὰ σου πνευματικὰ γινώσκοντα εἰς τὸ μὴ ἑσθ' ἀλλὰ ἀποθνήσκει τῶν πνευματικῶν. Propter quosdam lapsus rebus ratione polentibus contingentes, qua corporibus indigent, & rursus facta emendatione perfecta, dissolvi illa in nihilum, adeo ut id semper fiat. Affert & ista è libr. 1. Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 1. In fine atque consummatione mundi. . . . . cum omnes (animæ) liberam habeant arbitriam, & sponte sua vel virtutes possint capere, vel vitia, ille multo peiori in conditione erunt, quam nunc sunt; hæc ad meliorem statum pervenient: quia diversi motus, & variæ voluntates in utramque partem diversum accipient statum, idest ut Angeli, homines, vel Dæmones, & rursus ex his homines, vel Angeli fiant: & illa è libr. 3. cap. 3. Nec dubium est quin post quadam intervalla temporum rursus materia subsistat, & corpora fiant, & mundi diversitas construat, propter varias voluntates rationalium creaturarum, que post perfectam beatitudinem usque ad finem omnium ætatum paulatim ad inferiora dilapsæ tantam militiam receperunt, ut in contrarium venterentur, dum nolunt servare principium, & incorruptam beatitudinem possidere. Quibus & hæc adiungenda è libro eodem, cap. 1. Ex quo opinamur, quoniam quidem (ut frequenter diximus) immortalis est anima & æterna, quod in multis & sine fine spatiis per immensa & diversa secula possibile est ut à summo bono ad infima mala descendat, & ab ultimis malis ad summa bona reparatur.

XX. Quod si quis dogmatum istorum requirat originem, sciat ille præter quadam Scripturæ testimonia, quæ mox à nobis commemorata sunt, Adamantium quoque in errore induxisse male interpretatum illud, quod extat Isaia 24. 22. Et clauderunt tibi in carcere, & post multos dies visitabuntur: & hoc Iohann. 10. 16. Fiet unum ovile, & unus pastor, quod ipse in dogmatis sui fulcimentum usurpat in fine Homil. 6. in Num. Item illud è Parabola, quam proponit Christus Matth. 18. 13. cum servum nequam iratus Dominus iussit tortoribus tradi, quoad debitum integrum refunderet. Vnde Origenes Homil. 35. in Luc. Quæ est lex carceris istius? (Inferni) Non egrédior ex eo, neque me exaltor patitur exire, nisi debitum omne persolvero. Fraudi ei fuit perperam acceptum & istud Apostoli Rom. 11. 25, 26. Cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret: Et sic omnis Israël salvus fiet. Piaculares autem, quas dixi, & purgatorias penas his defendit verbis ex 1. Cor. 3. 12. in quibus uniuscujusque opus igne examinatum iri Paulus affirmat. Aliis quibusdam opinionis huius propugnaculis uti solere Origenistas tradit Hieronymus ad calcem Commentariorum in Isaiam; hoc nimirum Pauli Rom. 11. 32. Conclusit Deus omnia sub peccato, ut omnibus miseretur: & illo Mich. 7. 9. iram Domini sustinebo, quia peccavi ei: donec justificet causam meam, & auferat iudicium meum, & educat me in lucem: & hoc etiam Isaia 12. 1. Benedicam te, Domine, quoniam iratus es mihi. Avertisti faciem tuam à me, & miserus es mei: necnon & isto Osee 14. 5. Cum ira furoris mei transierit, rursus sanabo: atque itidem illo Psalm. 30. 20. Quam grandis multitudo bonitatis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!

Verum non sacris duntaxat Auctoribus, sed profanis etiam regendum sese videtur Origenes tradidisse: Platoni imprimis, qui in Phædone Socratem inducit ita differentem: hominum qui sese terrenis cupiditatibus dederint, animas circa sepulchra vagantes pen-



A dere pœnas, quoad rursus corporibus alligentur. Docet ibidem Socrates, mortuos ab eo Dæmone, qui viventibus ipsis obtigerat, deduci ad Inferos, & post longa deinde temporis spatia ab alio duce revocari. Ait postmodum ad Acherusiam paludem convenire multas mortuorum animas, quæ post breviores vel diuturniores temporum ambitus, rursus ad animalium generationem emittantur; sanabilibus modo noxis inquinatæ sint: quæ vero *avizata* crimina admiserint, detrudi in Tartarum, unde nulla spes exundi superfit. Repetit idipsum in Gorgia, pœnasque temporarias levioribus culpis, insanabilibus vero æternas, & sine caritatis decernit. Idem libr. 10. De Republ. ex Heri cujusdam Armenij persona animas narrat ex cœlo sub terras, ac vicissim, ultro citroque remeare; quæ cœlo fruentur, delictis illic & gaudio perfundi; quæ sub terris agitant, illic *χλιετὴν πορτα* capessere, ac inde tandem exire. Erim Timæo, animam quæ recte hic se gesserit, syderis in numerum referri asserit, quæ male, in muliebri corpus demitti; utriusque vero post mille annorum curriculum novæ vitæ optionem dari; & quæ novis sese contaminavit vitis, in pecudum corpora relegatum iri; neque malorum finem ante habituram, quam adhaerentes sibi ex elementorum colluvie sordes ratione depulerit. Quæ in libro De universitate à Tullio Latine reddita, & ab Alcino cap. 16. repetita extant.

Postremo nimium obterenda Valentiniæ hæreseos desiderium Origeni errandi causam obtulit, nam cum illi damnari non posse crederent, qui essent spiritalis naturæ; servari, qui terrenæ; & inter hos Diabolum censerent, Angelos inter illos: Origenes in diversa abiens cœspitavit, asserens Angelos damnari posse, & aliquos re ipsa quandoque damnari; Diabolum servari posse, & revera servatum aliquando iri.

XXI. Minime ergo mirum est Platonis, Platoniorumque dictata audientem Adamantium, & Christianis eadem non fatis caute proponentem, explosum à Patribus ac rejectum fuisse. Futuram illam Diaboli conversionem & salutem amare huic exprobrat Epiphanius in Epist. ad Ioh. Hierosol. cap. 3. & in Synopsi Tomi 1. Panarii libr. 2. cap. 18. Exprobrat & Theophilus Paschal. 2. his verbis: *Talis pastor gregis morbidi Christum ubique sugillat injuria, & Diabolum honore sustollit, dum illum asserit purgatum vitis atque peccatis pristina aliquando gloriam receptorum, & hunc regnare desistere, simulque cum Diabolo sub Patris imperio redigendum.* Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 11. dixisse eum queritur, *Omnes creaturam secundum Apostolum, vanitati esse subjectam, & liberari in revelationem filiorum Dei:* & in Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. *Quod dicat & Diabolum, & Demones acturos penitentiam aliquando, & cum sanctis ultimo tempore regnatos: quod & fufius explicat cap. 5. & in Epist. 65. ad Pammach. & Ocean. cap. 2. sensisse illum ait Post multa sæcula, atque unam omnium restitutionem, idipsum fore Gabrielem, quod Diabolum; Paulum, quod Caipham; virgines; quod prostibulas:* & in Epist. 75. ad Vigilantium scribit veniam tunc hominibus condonandam existimasse Origenem, quando Diabolo condonabitur: & libr. 1. adv. Pelagianos, cap. 9. *Si autem, inquit, Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit penitentiam, quid ad nos? & libr. 6. in Isaia 14. 20. Vbi sunt ergo qui dant Diabolo penitentiam, & dicunt illum posse mundari? & libr. 8. in Isaia cap. 27. Qui dicunt Diabolum acturam penitentiam, & veniam consecuturam, interpretentur nobis quomodo hoc accipiant, quod scriptum est: Et interficiet draconem qui est in mari:* & libr. 1. in Dan. 3. 96. *Quidam pessime ad Diabolum referunt, quod in consummatione & fine mundi etiam ipse recipiat notitiam Dei, & omnes ad penitentiam cohortetur. Accerrime vero in Iona 3. 6. adversus doctrinam hanc invehitur: Alioquin, inquit, si omnes rationabiles creaturae æquales sunt, & vel ex virtutibus, vel ex vitiis sponte propria aut sursum eriguntur, aut in ima merguntur, & longo post circuitu atque infinitis sæculis, omnium rerum restitutio fiet, & una dignitas militantium; quæ distantia erit inter virginem & prostibulam? quæ differentia erit inter matrem Domini, & (quod dictu quoque scelus est) victimas libidinum publicarum? idemne erit Gabriel, & Diabolum? idemne Apostoli, & Demones? idemne Propheta, & Pseudopropheta? idem Martyres, & persecutores? Finge qualibet, annos & tempora duplica, & infinitas aetates congere cruciatibus: si finis omnium similis est, præteritum omne pro nihilo est, quia non querimus quod aliquando fuerimus, sed quid semper futuri simus. Aliis huiusmodi plerisque referendis superfedeo. Miror itaque quid in mentem venerit Halloxio, cur negaret Epiphanium, Theophilum, & Hieronymum quicquam de ea re prodidisse. Cum cætera autem Origenis commenta defendi posse dicat Augustinus, istud frustra ab ejus defensoribus excusari fatetur: *Quis enim Catholicus Christianus (verba sunt Augustini) vel doctus, vel indoctus non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum, id est, etiam eos qui hanc vitam in flagitijs & facinoribus, & sacrilegijs, atque impietatibus, quamlibet maximis sinierunt: ipsam etiam postremo Diabolum atque Angelos ejus, quamvis post longissima tempora purgatos atque liberatos, regno Dei, lucique restitui; & rursus post longissima tempora omnes qui liberati sunt, ad hæc mala denuo relabi & reverti, & has vices alternantes beatitudinum & miseriarum rationabiles creaturae semper fuisse, semper fore? De qua vanissima impietate adversus Philosophos, à quibus ista didicit Origenes, in lib. De Civitate Dei diligentissime disputavi. Libro, opinor, se-**

Hallex. l. 4.  
Origen. def.  
quasi. 5.  
Augustin.  
lib. 43. ad  
Quintilianid.







A *νοι μάλλον ἢ ἡμᾶς ἢ ἀνάστασι δίδωσι καὶ πίνει σωματικὰ βιβλίοντα, ἐπεὶ αἱ λέξεις ἢ γράφῃται τοιαῦτα ἀπὸ γένουσι. ἔπος καὶ τὰ ἀπὸ γένουσι γερραμυθία, καὶ ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν μερῶν τις ἐπὶ τῷ ἡρώδῃ, καὶ οἰκῶντο σπουδαίως ἡμᾶς καὶ ὅτι γρηγορεῖ, διὰ αὐτὸν ἀπολύειν ἐπὶ τῇ ἀποστασίᾳ ἡν ἡμεῖς ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου ἐκείνου. Adversus eandem haeresim pari modo exandefcit libr. 2. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 12. & Prologo in Cantic. Simpliciores quidam nescientes distinguere ac fecerere quae sint quae in Scripturis divinis interiori homini, quae vero exteriori disputanda sint, vocabulorum similitudinibus falsi ad ineptas quasdam fabulas & figmenta inania se contulerunt, ut etiam post resurrectionem cibis corporalibus utendum crederent, potumque sumendam non solum ex illa vite vera & vivente in sacula, verum & ex his vitibus ligni. Ea praeterea de resurrectione, deque poenis Damnatorum opinatus est, quae Chilionetarum vanania ex adverso repugnant. Inde Hieronymus in Praefat. libr. 18. Commentar. in Isaiam, quae est ad Eustochium, adversus Millenarios disputans, errorem illorum eorum errorum qui resurrectionem tollunt contrarium & oppositum esse agnoscit: & Iustinianus in Epistola ad Quintam Synodum quam exhibet Cedrenus, doctrinam Pythagorae & Platonis, huiusque adeo verba super his mille annorum periodis exponens, eam Origeni nusquam tribuit.*

XXIII. Quamvis autem manifestum erroris teneamus Origenem in quaestione de poenarum & beatitatis perennitate; multa tamen in eius defensionem adduci possunt, cum ex eius deprompta scriptis, tum apud laudatos Scriptores conquisita. Quae priusquam attingamus, dignum illud animadversione est quod commemorat Auctor Praedestinati, quem edidit Iacobus Sirmondus, Haer. 43, Ampullianum quemdam Haeticum Bithynum in eam incurrisse haeresim, *ut diceret omnes criminosos cum Diabolo & Daemonis eo usque in gehenna decoqui, usquequo pari redditi possint inde mundi & immaculati eundi: quapropter cum universam Ecclesiam adversum se commovisset, vitiatos a se libros Origenis, & eos praecipue qui sunt ἀπὸ ἀρχῶν in sententia sua praesidium protulisse. Addit deinde libelli Auctor: sed qui sani sensus est, & habet splendidos oculos, sic videt addita in Origenis opusculis mala ista, atque cognoscit, sicut si in stragulo coccineo pannos albos, aut cuiusque alterius coloris cernat adfatos. Nunc quae pro se ipse Adamantius suppeditat, colligamus. Primum Hom. 8. in Levit. esse ait peccata quaedam, quae post hanc vitam nobiscum transeunt, & esse in ipsis quaedam ita animabus infixata, ut nequeant aboleri. Homilia 4. in Isaiam nesciri pronuntiat, quae post mundum evenitura sint: Novissima, inquit, ut sunt, non valent enarrari. Quis annuntiat de novissima? ait Scriptura.*

D *ra. Quae videmus (ut tamen concedamus quia aliqua videmus) media sunt: quae ante mundum fuerunt, ignoramus; fuerunt porro quaedam ante mundum. Quae post mundum secutura sunt, ad certum non apprehendimus: erunt autem alia post mundum. Tum postea: Ea quae post extremum saeculum futura sunt in sacula saeculorum, quis potest exponere? Curramus est hominum horum notitiam polliceri, nescientium quia homo ea tantum potest capere, quae media sunt, & ea quae post mundum usque ad consummationem in iudicio sunt futura de poenis, de retributione: & horum quoque multa absconsa sunt nobis, ut propter hoc quidem scriptum sit: Duabus velabant faciem. Unde res eas pertractaturus libr. 1. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 6. hac obtestatione Lectoris mentem occupat: Quae quidem a nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur; discutientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac definito statuentibus. Inducatur namque a nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis, quam definiendi, prout possumus, exercemur. Atque hac admonitione praemunitam dissertationem altera hac excipit, initio capituli sequentis: Haec quidem, quae superius disseruimus, in generali nobis sermone digesta sunt, per consequentiam magis intellecta, quam definito dogmate pertractata atque discussa de rationabilibus naturis, secundum eum locum quem de Patre, & Filio, & Spiritu sancto pro nostris viribus exposuimus. Nunc ergo videamus quae sint de quibus differre in consequentibus convenit secundum dogma nostrum, id est secundum Ecclesiae fidem. Magis etiam fluctuat Tom. 28. in Ioh. p. 351. quaerens an aliquando vinculis solvendus sit, necne, homo ille impudens, qui eum absque nuptiali veste ad convivium accessisset, mitti iussus est in tenebras exteriores, ligatis pedibusque manibusque: καὶ ὁ δὲ ἡμεῖς, inquit, τὰ ἀπὸ ἀπολύσεως ἡμεῖς γερραμυθία*

E *fit, quod & pro viribus nos fecisse puto cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis, quam definiendi, prout possumus, exercemur. Atque hac admonitione praemunitam dissertationem altera hac excipit, initio capituli sequentis: Haec quidem, quae superius disseruimus, in generali nobis sermone digesta sunt, per consequentiam magis intellecta, quam definito dogmate pertractata atque discussa de rationabilibus naturis, secundum eum locum quem de Patre, & Filio, & Spiritu sancto pro nostris viribus exposuimus. Nunc ergo videamus quae sint de quibus differre in consequentibus convenit secundum dogma nostrum, id est secundum Ecclesiae fidem. Magis etiam fluctuat Tom. 28. in Ioh. p. 351. quaerens an aliquando vinculis solvendus sit, necne, homo ille impudens, qui eum absque nuptiali veste ad convivium accessisset, mitti iussus est in tenebras exteriores, ligatis pedibusque manibusque: καὶ ὁ δὲ ἡμεῖς, inquit, τὰ ἀπὸ ἀπολύσεως ἡμεῖς γερραμυθία*

F *ἀπὸ ἀρχῶν, ἢ δοκεῖ δὲ οὐ ἀσφαλὲς ἐστὶν ἢ κατελεγεῖν ἢ ὑποτιθεῖν, μετὰ τὰ τὸ μὴ γερραμυθία ἀπὸ ἀρχῶν, καὶ libr. 8. in Epist. ad Rom. Verum haec ipsa purgatio, quae per poenam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantisque saeculis de peccatoribus exigat excruciat, solus scire potest ille cui Pater omne iudicium tradidit. Facit & illud pro Origene quod libr. 3. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 6. legitur: cum enim tamdiu Deum dixisset futurum omnia in omnibus, quamdiu animae absque ulla materia corporalis admixtione perseverassent, addit demum: In quo statu etiam permanere semper & immutabiliter Creatoris voluntate est credendum. fidem rei faciente sententia Apostoli dicentis: Domum habemus non manufactam aeternam in caelis. Nisi haec forte de suo Rufinus interpres attexuit. Et id subsidium quoque praestat Adamantio, quod scriptum est Tractat. 34. in Matth. Nullus enim ignis inter homines est aeternus, sed nec multi temporis, extinguitur enim cito. Aeternus autem ignis est*







A riacus, existimasse Origenistas illos, quod in pristinum statum resurrectione, poterunt quacunque sunt ratione predicta, ad *Damones usque fabricaciones, idest secula* ? Nam *Aones*, aliaque Valentinianorum *nequitate* Origenes fati averfabatur. Gregorius alter Origenianam sententiam absque ulla dubitatione amplectitur in Disputatione de anima & resurrectione, qua animas exentas corporibus, & *Damones* quoque, omni olim deposita vitiositate Christum esse confessuros declarat: & alio Dissertationis ejusdem loco Deum ait non aliter esse posse omnia in omnibus, juxta Apostoli sententiam, quam evulsa funditus & extirpata omni nequitia. Alia deinde permulta huic adstruendo congerit, quae vitandae causa prolixitatis praetereo. Catechetica praeterea orationis capite 8, post hanc vitam curati a Deo pravos animi affectus affirmat, qui in hac vita sanari per virtutem non poterunt: tum cap. 26 non homines duntaxat nequam, & impios, sed peccati etiam auctorem Diabolum a Filio Dei beneficio affectum docet, quem ita expurgari ait, quemadmodum aurum adhibito igne expurgatur, secreta & excocta fequiore materia; tandemque aliquando per longos temporum ambitus consumto quod naturae inest omni malo, Damnatos in integrum iri restitutum, ut uno ore gratias creatae res univere Deo refundant. Autum itidem in exemplum asciscit cap. 35 libri ejusdem, & ne futurae quidem spe salatis eos intercludit, qui neque baptismi, neque poenitentiae, nec ulla denique purgatione vitae noxas eluerunt. Verum intercedit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui ut hujus opinionis labem a Gregorio Nysseno abstergeret, librum scripsit, cuius excerpta habet Photius Cod. 233. Hoc opere demonstrandum sibi proponit Germanus, ab eo errore alienum fuisse Gregorium; si qua vero in ejus scriptis illuc videntur pertinere, fuisse ab Origenista intexta, vel certe depravata. Idipsum se inaudisse narrat Nicephorus libr. 11. cap. 19. Ne Ambrosius quidem ab Origene dissonat, cum Psalmum 118 exponens, reos supplicii subiici censet, quia iis aliquando eximendi sunt; Diaboli vero poenam differri, ut numquam finiatur. Quo accedit Ambrosiaster in Epistol. ad Ephes. cap. 2, Ecclesiam docens, etsi sancta dicatur, hominibus tamen vitiosis constare, non perituris quidem, sed per ignem purgandis; & in cap. 3. praedicationem Ecclesiasticam ait *Demonibus* proficere, ut detrectato Diaboli imperio ad Deum convertantur. Cauter quoque observandum est Hieronymum, qui tot Origeniano nomini contumelias infligit, ad fere in Origene super hac quaestione arguere, quod Diabolum poenis liberandum esse assererit, quamvis contrarium fateatur alicubi, ut notavimus; de liberatione vero hominum siluisse ipsum. Itaque abnormia disserit quaedam, & a fide aliena libr. 1. advers. Pelagian. cap. 9, poenas tradens sempiternas destinari Diabolo, & hominibus impiis; at iniquis & peccatorum reis temporales solummodo. Impium autem ab iniquo ita distinguit: *omnis impius iniquus est & peccator: nec recipitur ut positum dicere, omnis peccator & iniquus etiam impius est: impietas enim proprie ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitionem transgressionem mutant; peccatum autem & iniquitas pro qualitate vitiorum post peccati & iniquitatis vulnera recipit sanitatem.* Postmodum sententiam suam cum Origeniana ita componit: *si Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit poenitentiam, quid ad nos, qui & Diabolum & satellites ejus, omnesque impios & pravos dicimus perire perpetuo: & Christianos, si in peccatis praevenerint, salvandos esse post poenas?* Clara sunt & illa in quibus finem ponit Commentariis suis in Isaiam, dicens neutiquam evulgandum esse illud dogma, quod Damnatorum terminat poenas, ne metu supplicij aeterni ablato, magis sese licentia prorumpat. Denique sic definit: *Et sicut Diaboli, & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo: Non est Deus, credimus aeterna tormenta; sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt atque purganda, moderatam arbitramur & misericordiam sententiam iudicis.* Haec cum Commentariis quoque suis in Epistolam ad Ephesios aspexisset, reprehensus est a Rufino Invect. 1, & 2, huius licet reprehensiones devitare conetur Hieronymus libr. 1. Apolog. adv. Rufin. cap. 6. Libro vero ejusdem Apologiae secundo, cap. 1, haec habet: *Quod autem imprecatur fratribus, hoc est criminatorem tuis, aeternos ignes cum Diabolo, non tam fratres mihi videris premere, quam Diabolum sublevare, cum istem, quibus homines Christiani, ignibus puniendus sit: quasi alio ignis genere Diabolus cruciandus sit, alio homines Christiani.* Itaque Stanislaus Pannonius Anabaptista hunc Origenis propugnans errorem, in libro De divina philanthropia, Hieronymi auctoritatem non sine ratione usurpat, immeritoque a Sixto Senensi ob eam rem reprehenditur: nam quamvis nefariae penitus & damnatae doctrinae defensionem susceperit Hiereticus ille, in coque impudenter egisse fatendum sit; Hieronymi tamen patrociniū absque impostura & mendacio, quae ipsi obiecit Sixtus, sibi adsciscit. Proferantur enim licet sexcenta Hieronymi testimonia, quibus contrarium tradidit; unum inde illud efficitur, mutasse illum aliquando sententiam, nec unice semper opinioni adhaesisse. At par pari retulit Hieronymus, quo Rufinum remorderet, qui cum haec ad Anastasium Papam

Sixt. Sen.  
lib. 5. libel.  
Ann. 1590.



in Apologia fidei suæ scripsisset: *Si quis negat Diabolum æternis ignibus mancipandum, partem A cum ipso æterni ignis accipiat, ut sentiat quod negavit*; in suspicionem tamen assertæ Diaboli fatalis vocare tentavit Hieronymus Apolog. 2. cap. 1. eam à se licet suspicionem propulsare Rufinus Invektiva prima laborasset. Verum omisso hoc Rufini loco, quem non sine cavillatione in sequiorem trahi posse sensum putamus, aperte definit in Symbolo sempiternis quidem tormentis cruciandum esse Diabolum; fontes vero homines, temporarii & aliquando finiendis: nam quid aliud sibi velle potest, cum affirmat futurum ut peccatores absque interitione sua debitas luant penas? & iustis quidem perpetuitatem gloria, peccatoribus autem prolixitatem confusionis & pœnæ Deus ministrer? Recte quidem & ex Ecclesiæ præscripto de pœnarum perennitate diserunt Chrysostomus & Augustinus, sed uterque tamen peculiare illud habet, quod cruciatus Damnatorum, si minus finire, at vivorum certe precibus B & sacrificiis mitigari putavit; hic in Enchiridio ad Laurentium, cap. 110, & 112; ille in 3. Homil. in Epist. ad Philipp. Profusus vero Platonissat Synesius Epistol. 44. ad Iohannem: Dæmones quippe ait expiandis sceleribus præfectos eandem in animas artem, quam fulgones in fordidas vestes exercere: animarum ergo quarundam non magno labore abstergi maculas, pristinumque induci nitorem; aliis vero ita inolititas esse sordes, ut nulla lotionem, purgatione nulla mundari possint: cætera meri sunt Platonissimi. Comparatio illa purgandæ animæ, cum panno sordido fullonis arte mundando, ut & aliæ à Patribus ad id explanandum argumentum cum igne & auro instituta, profecta videntur ex his Malachia C 3. 2, 3. *Ipse enim quasi ignis constans, & quasi herba fullonum: & sedebit constans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabis eos quasi aurum, & quasi argentum: & ex illo Ieremiæ 2. 22. Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.* Prius illud Malachia usurpavit Origenes libr. 6. contr. Cels. cum quereretur quare vallis Ennon, quæ ipsa est Gehenna, & pœnarum locus, in eadem tribu, Benjamitica nimirum, in qua Hierusalem, censeretur; respondetque locum hunc pœnarum accipi pro cruciatibus purgatoris, qui à cœlestis Hierosolymæ rege ac Domino animæ infliguntur, secundum verba à Malachia adducta. Subnectit demum mysteria hæc silentio obfignanda, ne homines nequam in vitium effrantes ruant, quippe qui ne pœnarum quidem æternarum, & sine earentium opinione ac metu à sceleribus absterreantur. Quod expressit Hieronymus in fine Comment. in Isaiam. Perस्पiciuum est itaque sententiam hanc de terminandis aliquando Damnatorum suppliciis, Origenis ætate, multisque post annis, D nondum clara hæreseos & expressa nota fuisse infamatum, ut pote quam nonnulli de coetu Patrum, iique non infimi puncto suo comprobant. Quocirca Facundus Hermianensis lib. 4. cap. 4. scribit Domitianum Ancyranum, Origenianæ doctrinæ defensorum, in libello quem scripsit Vigilio Papæ, conquerentem de his qui contradicebant dogmatibus Origenis, afferentis animas humanas ante corpora in quadam beata vita præexistisse, & omnes que fuerint æterni supplicio destinata, in proximam beatitudinem cum Diabolo & Angelis eius restitui, dicere etiam hæc: *Profulserunt ad anathematizandos sanctissimos & gloriosissimos Doctores, sub occasione eorum qua de præexistentia & restitutione mota sunt, dogmatum, sub specie quidem Origenis, omnes autem qui ante eum, & post eum fuerunt sanctos anathematizantes.*

Hall. Orig. defens. libr. 4. quæst. 4.

Petrus Halloxius Origenianarum partium insignis patronus duobus fere modis obiectum Adamantio crimen amoliri studet; nam vel cum conatur ostendere non dixisse quidem damnatos & Dæmones ad superiora regressuros, sed regredi tantum posse, idque certis quibusdam conditionibus, quæ cum nequiquam possint contingere, non aliter intelligendum Origenem, ac si omni penitus liberatione Diabolum, damnatosque homines privasset. Conditiones autem illæ sunt huiusmodi, posse Angelos & Beatos ad ima provolvi, si libertate utentes arbitrii à virtute deficiant; ac è contrario ad summa posse Damnatos & Dæmones pervenire, si gratia adjuti divina respiscant: cum autem nullo profus modo futurum sit ut hi respiscant, illi à virtute deficiant; hinc colligit Halloxius arbitratum fuisse Origenem nec à beatitudine dilapsuros illos, nec hos pœnis iri liberatum. Quare, inquit, quoties dicit Origenes Diabolum posse salvari, intelligendus est dicere ex parte nature, non ex parte malitiæ; sive quod natura ejus non sit repugnans saluti. Hoc enim tenebant Valentiniani. Quam levis sit hæc excusatio, satis, ni fallor, probatum est superioribus testimoniis, quæ non solum de natura, sed absolute & simpliciter felicitatem Damnatis & Dæmonibus pollicentur. Plus habet roboris in specie Halloxij defansio altera, quæ in copiosa Origenianorum locorum congerie posita est, quibus æternæ Diabolo & Damnatis pœnæ, æterni ignes adscribuntur. Nam quod dixerat Origenes αἰώνιον, Interpretes Latine, æternum, reddiderunt. Tota ergo argumentationis vis in vocis illius, αἰώνιον, propria significatione posita est.

XXVI. Αἰών non simplici notione gaudet, nam modo finitum tempus, modo indefinitum, modo infinitum sonat. Helychius: αἰών, ὁ ὅτι ἔστι ἀπὸ ἀρχῆς ὁ ἔστι πρὸς τὸ τέλος. Plures etiam Iohannes Damascenus libr. 2. De fide orthod. cap. 1.



A cap. i. vocis αἰών significaciones proponit, quæ partim ad terminatum, partim ad interminatum temporis spatium pertinent. Aristoteles 1. De cœlo, factam putat vocem αἰών, ab αἰδῶ, quò æternitatis notatio continetur. Hanc originationem deinde usurparunt Plotinus, Proclus, Etymologus, & alij. At eo tamen vocabulo utrumque tempus exprimi fateatur ibidem Aristoteles. Ab αἰδῶ prodiit Latinum ævum, inserto digamma Æolico; ut ab αἰε, αἰεῖς. Ævum igitur, ut αἰδῶ, multiplicem habet vim, modo tempus sine carens, modo terminatum designans. Prioris testes Servius in 6. Æneid. Censorinus cap. 16. & Ilidorus Originum libr. 5. cap. 38. Ævum, inquit, est ætas perpetua, cuius neque initium, neque extremitas nascitur, quod Græci αἰδῶνα vocant, quod aliquando apud eos pro saculo, aliquando pro æterno ponitur. Unde & apud Latinos est derivatum. Posterioris significacionis testis Horatius Carmin. libr. 2.

B Od. 9. ubi ter ævo functum Nestorem dicit, qui tres ἔτους excesserat, hoc est 90 annos. Idem ævum pro tempore usurpat Epist. 1. libr. 2. cum ait vestigia ruris in longum ævum mansisse. Sæpe pro ætate adhibetur, unde longævus grandævus, coævus. Ab ævo, ævitas, & per contractionem ætas: cuius idem est intellectus ac ævi, nam modo tempus æternum, modo circumscriptum signat. Ab ævo itidem æviterius, & per syncopen æternus: qua voce tempus etiam finitum aliquando exprimitur. Notabile illud Ciceronis libr. 3. De orat. Nullum est enim genus rerum, quod aut avulsam à cæteris per se ipsum constare, aut quo cætera si careant, vim suam atque æternitatem conservare possint. Errant multi, item docti, & etymologica artis principes, qui ab æternus factum putant sempiternus. Repugnat modulus syllabæ secundæ, qua corripitur. Sempiternus fit à semper; ut ab heri, hesternus; à diu, diurnus; auctore Prisciano.

C Quod αἰών apud Græcos, ævum apud Latinos, idem apud Ebræos significat עוֹלָם, tempus, saculum, æternitas: à radice עָלַם, quod est, abscondere, latere: fortasse quod tempus res sit vulgo ignorabilis; vel quod nobis parum liquido nota sint præterita, futura vero penitus ignota; vel quod tempus tacite & occulte subrepat. Diceret ad hanc originem respexisse Horatium cum scripsit libr. 1. Od. 12.

Crescit occulto, velut arbor, ævo  
Fama Marcelli.

& Ovidium Metam. 10.

Labitur occulte, fallitque volatilis ætas.

Valet ad superiorum confirmationem, quod habetur Deuteron. 15. 17. de homine qui se in voluntariam & æternam servitutem mancipat: Assumes subulam, & perforabis aurem eius in janua domus tua, & serviet tibi usque in æternum. Ebr. וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם. LXX. καὶ ἕως ὅτου οἰκήσῃς ἐν τῷ αἰῶνι. Cui simile illud Horatij:

Serviet æternum, quia parvo nescit uti.

Veile etiam hoc Hieronymi in Ezechielis cap. 26. vers. ult. Et ultra non eris in sempiternum: sive ut in Ebræo עוֹלָם, & in Græco αἰών scribitur, unam saculum significat, juxta illud Esaiæ, qui post septuaginta annos dicit Tyrum restituendam in integrum statum. Atque aut in unum saculum, id est humanæ temporis ætatis septuaginta annorum numero supputari, & salmista dicente: Dies annorum nostrorum in ipso septuaginta anni. & istud in Galat. 1. In Ebræo saculum, id est עוֹלָם, ubi iterum possum habuerit, æternitatem significat: ubi vero sine λ scribitur, annum quinquagesimum, quem illi Jubileum vocant. αἰών vero non infinitum tempus, sed indefinitum significat in istis Lucæ 1. 33. Et regnabis in domo Jacob in æternum, εἰς τοὺς αἰῶνας. nam si id spatium temporis interminatum exprimeret, quorsum adderetur: Et nequæ eius non erit finis. Id sibi vult ergo Lucas, sive potius Gabriel: Obtinebit ille quidem in domo Jacob regnum diuturnum, ac nullo fine cariturum. Sæpe igitur τὸ αἰῶνα τῶν τῶν, pro præsentis tempore, & τὸ αἰῶνα ἰσχυρόν, ac τοὺς αἰῶνας ἰσχυρόν, pro futuro, in Novo Instrumento reperias. Inde Origenes Homil. 6. in Exod. Quoties in saculum dicitur, longitudo quidem temporis, sed esse finis aliquis indicatur: est in aliud saculum dicitur, aliquis sine dubio longior quidem, tamen ponitur finis: & quoties sacula seculorum nominantur, fortasse licet ignota nobis, tamen à Deo statutas aliquis terminus indicatur: & libr. 2. ἐπὶ ἀρχῆς, cap. 3. Movet autem in hoc Scriptura sancta auctoritas, quæ dicit in saculum & adhuc. Et adhuc enim quod dicit, plus aliquid sine dubio quam saculum vult intelligi. Et vide ne illud quod dicit Sator:

Quia volo, ut ubi ego sum, & isti sint mecum; & sicut ego & tu unum sumus, & isti sint in nobis unum, ostendere videatur plus aliquid quam est saculum, & sacula; fortasse etiam plus quam est sacula seculorum; id videlicet, cum iam non in saculo sunt omnia, sed omnia, & in omnibus Deus. Igitur neque in saculum, neque in sacula seculorum spatium interminatum significare voluit Origenes. Quorsum ergo ait Cæsius Dial. 3. existimasse illum finitum iri supplicia Damnatorum, ἐκ τῶ αἰῶνος μόνον φησὶ τὸ κέλευθρον τῶν κατὰ στήθεον τῶν καὶ τῶν αἰῶνος αἰῶνων. Quod æternum tantum dixerit Dominus piacularem ignem, non æternum in sacula? Ad stipulatur superioribus Leontius Byzantius, qui Origenista dicere ait, ὅτι τὸ τῶ αἰῶνος ὄνομα ἐστὶν ὡς ἐλαστικὸν χεῖρὸν ἀμυγδαλῆς, καὶ ὅταν εἰσπῇ ἢ γέσθῃ ὅτι αἰῶνας ἐστὶν ἡ κολάσις, ἢ λέγῃ εἰ μὴ ἐστὶν ὡς ἐλαστικὸν χεῖρὸν. Nomen αἰῶνος de tempore terminato intelligi, & cum ait Scriptura αἰῶνιως esse punitionem, non nisi finitum tempus si-



gnoscere. Tum fatetur, ὅτι πρὸς τὸ τὸ αἰὼν ὁνομαζέσθαι, ὡς ἔστιν ἐν τῇ γράφῃ πολ- A  
λάκις ἐν τῷ ἀποστόλῳ ῥωμ. καμβ. 1. Nevera nomen αἰῶν, & apud profanos Auctores, & in Scri-  
ptura saepe pro finito tempore sumi. Subiectam vero Origeniani hujus dogmatis confutationem  
ab aliis iam contritam usurpavit.

Primitivi sui notationem representat αἰὼν, rem indicans quandoque infiniti tempo-  
ris; quandoque rem certi temporis & terminati. Quapropter saeculares ludos centenis  
fere quibusque recurrentes annis, αἰωνίως Graeci dixere. Frustra ergo in Origenis gratiam  
& tutelam ea adducuntur testimonia, in quibus infernum ignem, aeternum fore pronun-  
tiat, vel ut Graece scribebat, αἰώνιον. hac enim voce longum, sed finitendum tempus intel-  
lexit. Qualem igitur huic vocabulo affingebat sensum, talem illi à Scriptoribus sacris  
fuisse inditum censebat. Memoranda in id argumentum scripsit Augustinus in libello B  
Contra Priscillianistas & Origenistas; nam cum ad eam Communitorium scripsisset Oro-  
sius, quod huic Augustini opusculo praefigi solet, in quo iactari ex Origenis libris con-  
querebatur tartarum illum ignem, qui aeternus praedicatur, juxta etymologiam Graecam non  
esse perpetuum, etiam Latino testimonio adiecto, quia dictum sit, In aeternum, & In saeculum saeculi.  
Respondet Augustinus cap. 6, & 7. geminum esse intellectum vocis αἰών, aliquando saecul-  
um, aliquando aeternitatem notantis; at vocem αἰών, rebus sine carentibus imponi so-  
lere. Quod ita tamen non esse & nos supra probavimus, & facile probatur ex duobus Scri-  
pturae locis, quos sibi objicit Augustinus, & frustra, si quid video, solvere satagit. Prior sa-  
pissime in Pentateucho occurrit, cum ceremoniis & ritibus Legis antiquae institutis, dicit  
Deus: Hoc vobis erit legitimum aeternum. Quamquam, inquit Augustinus, si diligentius dicta in- C  
telligantur, ea forsitan quae illis sacramentis significabantur, spem non erant habitura. Ita enim, ne len-  
gus abeam dicimus aeternum Deum, non utique istas duas brevissimas syllabas, sed quod eis significatur.  
Quasi vero cum facit Deus, ut non nisi indutus lineis feminalibus Tabernaculum testi-  
monij ingrediatur Aaron; additque, Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum,  
id non ad mandatum proxime institutum, sed ad mysterium mandato hoc significatum  
pertineat. Quasi has, quae proxime scriptae sunt, syllabas legitimum sempiternum esse vel-  
lit; non praecipuum syllabis illis institutum, quoad litteram, non quoad anagogicum sen-  
sum. Quid est autem litteram destruere, si hoc non est? Non minus validus est sequens  
locus ex Epist. ad Tit. 1. 2. Spem vitae aeternae quam promisti non mendax Deus ante tempora aeter-  
na: Graece, ὅτι ἔστιν αἰώνιον. Cam autem, inquit, retrosum tempora à constitutione mundi habere D  
videantur initium, quomodo sunt aeterna, nisi quia aeterna dixit, quae ante se non habent ullum tempus?  
Atqui nullum licet tempus tempora illa praecesserit; ab initio tamen aliquo profuere illa  
aliquando coeperunt; ac proinde ab anteriori parte finita sunt. Infirma est igitur utraque  
solutio haec, & ita sane ab Augustino proposita, ut non multum ei innixus sit. Addit de-  
inde, in illo Matth. 25. 46. Ibiunt illi in ambustionem aeternam, iusti autem in vitam aeternam, pa-  
rem esse vocis αἰών, utrobique notationem, sive cum vitae iustis promissis, sive cum igni  
malis inferendo adiungitur; ac proinde ignes sine carituros significari, quoniam vitam il-  
lam sine caritatem ex aequo apud omnes constat; quod idem legitur quoque libr. 21. De  
Civit. Dei, cap. 23. At id parum omnino valet contra Origenem, qui tam Beatorum felici-  
tati, quam Impiorum cruciatibus terminum praescribebat.

Complures vocabuli αἰών notionem proponit Etymologus, modo vitam, modo vitam  
tempus significantis: tum haec habet: αἰών κὶ ὁ πρὸς ἡλίον ἔστιν αὐτὸς & paulo post: αἰών ἡ-  
γεῖται, οἱ ἐπὶ αἰῶνας ἀποτὸν τὸ ἀεὶ καὶ ἡἷς ἀίσις μετὰ τὸ κοινὸν πρὸ ἀφροσύνης ἀναστασιως. Priore  
modo usus est voce, αἰών, Origenes, cum dixit Damascos cruciatum iri ad mille annos;  
si modo revera post mille annorum decursum in integrum restitutum iri Damascos opina-  
tus est, ut supra obiectum ei à Iohanne Damasceno narrabamus: posteriore fortasse, cum  
eisdem tortum iri confessus est, εἰς τοὺς αἰῶνας πρὸ αἰῶν. Ceterum non est praeter Origenis  
opinionem alia haec vocabuli αἰών significatio, quam notat ibidem Etymologus: αἰών καὶ ὁ  
αἰὸς καὶ ὁ ἀπὸ αἰῶν. nam Tom. 28. in Iohann. εἰς αἰῶνα, vel εἰς αἰῶνας intelligi vult  
Origenes, pro eo quod est αἰεὶ. Verba haec sunt: Ζητήσας δὲ εἶπε τὸ ἐκδηλοῦν τὸ ἴδιον γὰρ μου.  
ἔπει δὲ εἶρη: ἴδωμεν πρὸς αὐτὸν ποδὸν κὶ χεῖρῶν, ἐκβάλλει αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἔξωθεν, πόθεν εἰ-  
αὶ εἰς αἰῶνας, κὶ ἐκ τοῦ ἔξωθεν σκότου. ἢ ὅτι αἰῶνα, ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας; ἢ  
λυθησεται ποτὶ. Nec aliter intelligendum puto vocabulum, αἰών, lib. 7. contr. Cels. 277.  
καὶ αἰεὶ ἀποτὸν ἢ τὸ τοῦ αἰῶνος σαλευσάσθαι πνεύματα σαφῆ. ἢ τὸ πρὸς αὐτὸν ἢ χεῖρῶν πάλιν. διδασκα-  
λιας ὡς αἰὸς ἢ αἰὸς ἢ ἀπὸ αἰῶν ἢ ἀπὸ αἰῶν κὶ εἰς τὸ πρὸς αἰῶνας αὐτὸς ἢ χεῖρῶν ἀπὸ αἰῶν  
ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας ἢ αἰῶνα καὶ αἰῶνας κὶ οὐ σέλλος. ἢ οὐ πρὸς τὸ κακίαν, κὶ τὸ ἀπὸ αὐτῶν ἀπὸ αἰῶ-  
νομίαν χεῖρ.